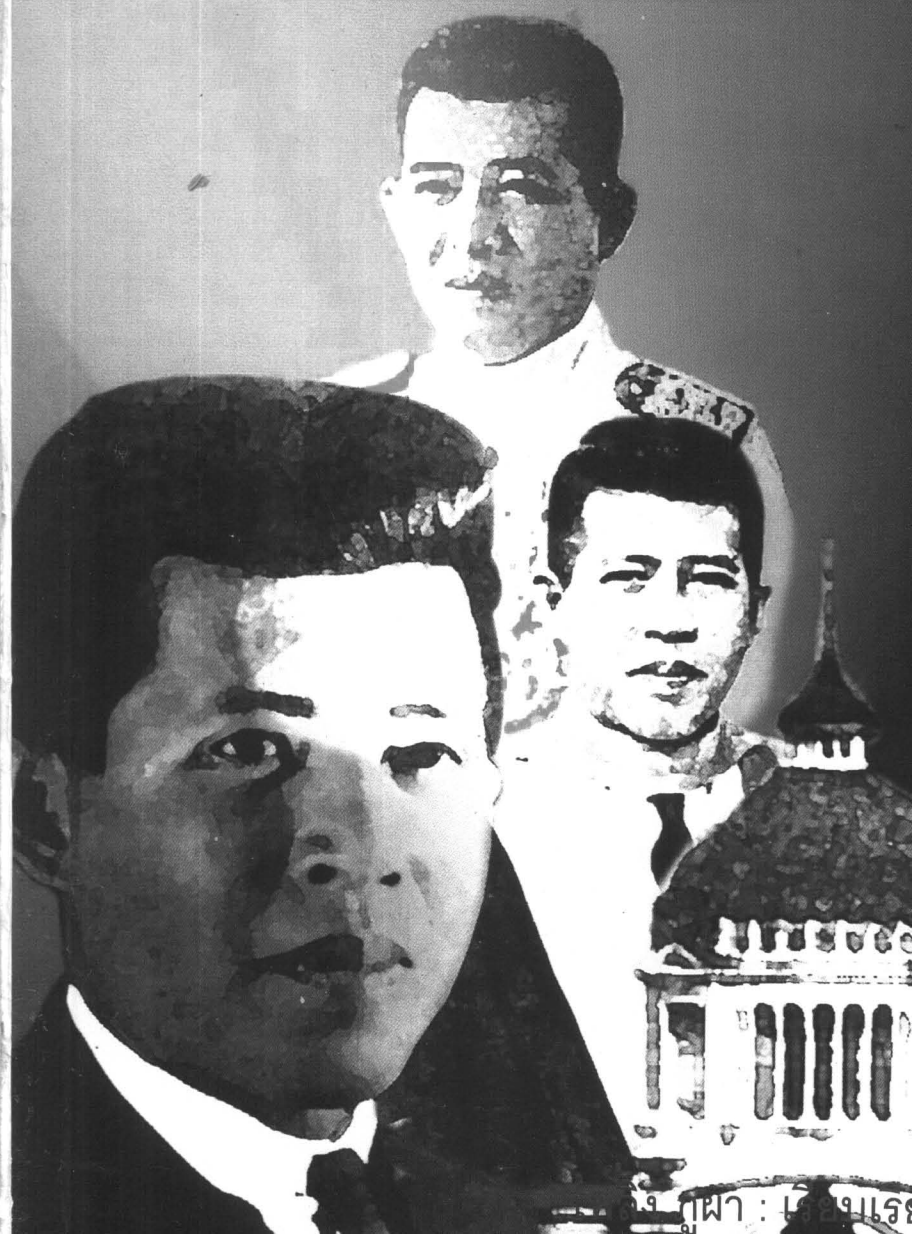


บุรุษเกรียง

ปริศนา พนมเปญ



บุรุษเกรง ปรีดี พนมยงค์^๑

เพลิง ภูผา / เรียบเรียง



สำนักพิมพ์วันชนะ



www.pridi-phoonsuk.org



ChangeFusion OPENBASE.in.th



เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

เพลิง ภูผา.

บุรุษแกร่ง ปรีดี พนมยงค์.-- กรุงเทพฯ : วันชนะ, ๒๕๔๑

๑๑๒ หน้า.

ผู้อำนวยการ สุนันทา พิชมงคล

ผู้จัดการ นารีรัตน์ วัฒนรัตนศิลป์

บรรณาธิการ สุริยา บุญยศิริชัย

ISBN ๙๗๔-๘๖๔๕๑-๑-๘

จัดรูปเล่มโดย



M&P GRAPHIC GROUP

โทร. ๙๐๓-๒๑๕๒ ต่อ ๐

จัดพิมพ์โดย



สำนักพิมพ์วันชนะ

๑๔/๔๓ มบ.นนทรมิตร ๑ ถ.ราชพฤกษ์พัฒนา

สะพานสูง กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

โทร. ๕๑๘-๒๒๔๓

จัดจำหน่ายโดย



บริษัท ธนบรรณจัดจำหน่าย จำกัด

โทร. ๔๓๔-๘๒๗๐-๑ แฟกซ์. ๔๒๔-๘๕๑๒

บอกกล่าว

“บุรุษแกร่ง-ปรีดี พนมยงค์” หากไม่มีบุรุษท่านนี้ ก็ไม่ทราบว่ามีเมืองไทยจะเป็นเช่นไร? ที่กล้าถามเช่นนี้ก็เพราะท่านผู้นี้ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติอย่างเหลือคณานับ

ท่านปรีดี เป็นบุคคลชั้นนำที่ก่อหวอดในการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีเป้าหมายวางรากฐานระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคง เพื่อความรุ่งเรืองของประเทศชาติและเพื่อรักษาสีทิสเสรีภาพความผาสุกของประชาชนเป็นที่สุด

หากไม่มีท่านปรีดี “ขบวนการเสรีไทย” ในประเทศก็ไม่เกิดขึ้น ประเทศไทยก็จะตกเป็นประเทศที่พ่ายแพ้สงคราม แต่เพราะงานใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่นของท่านปรีดีจึงรอดพ้นประเทศคู่สงครามของฝ่ายสัมพันธมิตร และประเทศไทยเป็นประเทศแรกๆ ที่ “ถูกปลดปล่อย” จากการยึดครองของญี่ปุ่นด้วยตัวของเราเอง

ท่านปรีดียังเป็นผู้ก่อตั้งและผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปัจจุบัน) เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ด้อยการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเข้ามาศึกษาหาความรู้ได้อย่างเต็มที่ โดยมุ่งให้ประชาชนมีความรู้ด้านกฎหมาย การเมืองการปกครอง (ระบอบประชาธิปไตย)

เศรษฐศาสตร์และการทูต

แต่เป็นที่น่าเสียดายที่มีกลุ่มคนบางพวกที่ยึดติดกับระบบความคิดเก่าๆ ไม่ได้เห็นคุณความดีที่บุรุษผู้นี้ได้สร้างสมให้กับประเทศ กลับให้ร้ายป้ายสีบิดเบือนเจตนาของท่านปรีดีไปในทางร้าย

โดยป้ายสีให้เป็นคอมมิวนิสต์ จนถึงสร้างข่าวว่าท่านเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการสวรรคตของพระเจ้าอยู่หัวฯ ร.๘ ทำให้นายปรีดีต้องลงจากเวทีทางการเมือง และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ชั่วอำนาจเก่าอ้างเพื่อรัฐประหารในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๙๐ โดยคณะทหารกลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม

และนี่คือบทบาทส่วนหนึ่งในชีวิตแกร่งของท่านปรีดี พนมยงค์ เชิญพลิกอ่านได้แล้วครับ!!

ศุภนิภา พิมพวันชนา

สารบัญ

อยุธยา...ถิ่นกำเนิดคนดี และชีวิตการงาน	๗
ความคิดในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และก่อตั้งคณะราษฎร	๑๔
๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เปลี่ยนแปลงการปกครอง	๒๑
สถาปนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง	๓๗
เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจ	๔๐
ลี้ภัยอยู่ต่างประเทศ	๔๖
พระยาพหลฯ ยึดอำนาจ ท่านปรีดีกลับประเทศ	๕๗
ขัดแย้งกับจอมพล ป. และ ต่อสู้กับญี่ปุ่นจนถึงที่สุด	๖๕
“รู้ธ” หัวหน้าขบวนการเสรีไทย	๗๓
ญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงคราม	๘๐
การเมืองบ้านป่วนยุคหลังสงคราม	๘๙
จอมพล ป. ทำรัฐประหาร	๙๕
บทส่งท้าย	๑๐๒



บุรุษแห่ง
ปรีดี พนมยงค์



อยุธยา...ถิ่นกำเนิดคนดี และชีวิตการงาน

ณ ตำบลท่าवासูกรี อำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ชุมชนตรงข้ามวัดพนมยงค์ เป็นที่ตั้งเรือนแพของชาวบ้านที่ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นชาวนาอันเป็นอาชีพหลักดั้งเดิมของผู้คนอยุธยาเมืองกรุงเก่า

สำหรับวัดพนมยงค์ เข้าใจว่าสร้างขึ้นในสมัยพระมหาจักรพรรดิ ซึ่งพระองค์ปูนบำเหน็จรางวัลให้แก่ข้าราชการบริพารที่จงรักภักดี คือ นางมะยงค์ พระนมของพระแก้วฟ้า นางมะยงค์หรือเจ้าจอมมะยงค์ ขอร้องให้พระมหาจักรพรรดิทรงสร้างวัดให้แก่ตนเพื่ออยู่คู่กับวัดแก้วฟ้า

วัดที่สร้างให้แก่นางมะยงค์นั้น พระองค์ทรงพระราชทานนามว่า “**วัดพระนมมะยงค์**” ต่อมาเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียกรุง วัดแห่งนี้ได้ถูกเผาไปด้วย ครั้นถึงกรุงรัตนโกสินทร์จึงได้บูรณะขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และชื่อได้ผิดเพี้ยนเป็น “**วัดพนมยงค์**” ถึงทุกวันนี้หลายคนคิดว่าวัดแห่งนี้เป็นวัดที่ท่านปรีดี พนมยงค์

สร้างขึ้น แต่จริงๆ แล้วไม่ใช่ดังเหตุผลที่กล่าวอ้างข้างต้นตามประวัติศาสตร์ ตันตระกูล “พนมยงค์” นั้น เริ่มต้นตระกูลฝ่ายบิดาท่านเป็นชาวนาเชื้อสายจีน สกุลแซ่ตั้ง มีพี่น้องร่วมบิดาท่าน ๘ คน ชื่อฮวด, ชุ่น, แพง, ง้วย, ไข่, ฮ้อ, เสียง, บุญช่วย

ส่วนต้นตระกูลฝ่ายมารดานั้นเป็นพ่อค้าวานิช

ต่อมานายเสียงได้นำลูกจันทร์เป็นภรรยา และมีบุตรธิดาด้วยกัน ๖ คน คือ เก็บ, ปรีดี, หลุย, ชื่น, เนือง และถนอม

บ้านเดิมของท่านปรีดีนั้นเป็นเรือนแพปลูกอยู่ในคลองเมือง หน้าวัดพนมยงค์ ในอดีตนั้นคลองแห่งนี้กว้างมาก แต่ต่อมาที่ดินริมคลองทยอยทลายลงเรื่อยๆ จนตื้นเขินและแคบเข้าทางครอบครัวจึงได้ซื้อเรือนแพขึ้นสร้างในที่ดินฝั่งตรงข้ามหน้าวัดนั้น โดยมีบ้านน้องชายคือนายหลุยและญาติพี่น้องคนอื่นๆ รายรอบบริเวณเดียวกันอีก ๓-๔ หลัง (ปัจจุบันบ้านของท่านถูกรื้อไปสร้างรวมอยู่กับบ้านหลานชาย)

เหตุที่มีบ้านใกล้กับวัดพนมยงค์จึงมีความสัมพันธ์แนบแน่นมาเนิ่นนาน โดยเฉพาะบิดาของท่านปรีดี คือ นายเสียง และลุงนายไข่ ทางวัดพนมยงค์มีงานอะไรก็คอยช่วยเหลือตลอด ครั้นจะตั้งนามสกุลทั้งนายเสียงและนายไข่ จึงนำเรื่องไปปรึกษาท่านเจ้าคุณวิมลมังคลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดศาลาปูน อำเภอกรงเก่า (อ.เมือง) ขอให้ท่านตั้งนามสกุลให้

ท่านเจ้าคุณฯ คงเห็นว่า บ้านก็อยู่ใกล้วัดพนมยงค์ อีกทั้งยังสนิทแนบแน่นกับทางวัด จะเสียเวลาไปตั้งนามสกุลอื่นทำไม ก็ใช้ชื่อวัด “พนมยงค์” เป็นนามสกุลเสียเลย...และนี่คือที่มาของนามสกุลท่านปรีดี!

ในวัยเด็ก...ท่านปรีดีเรียนหนังสือครั้งแรกเมื่ออายุ ๕ ขวบ ที่โรงเรียนบ้านครูแสง ซึ่งเป็นโรงเรียนชลยัคคัต แล้วย้ายไปเรียนที่บ้านหลวงปราณีประชาชน ต่อมาได้ไปอยู่กับยายที่อำเภอท่าเรือและเรียนอยู่ที่วัดรวกจนจบชั้นมัธยมปีที่ ๒ ขณะนั้นท่านมีอายุ ๙ ขวบ (พ.ศ. ๒๔๕๒) กล่าวกันว่าท่านเป็นนักเรียนที่เรียนดีมากฯ คนหนึ่ง

อย่างไรก็ดี...เนื่องจากโรงเรียนวัดรวกล้มเลิกไปเพราะครูที่สอนได้ตายลง เด็กชายปรีดีจึงกลับมาอยู่อำเภอกรุงเก่า และเข้าเรียนต่อโรงเรียนวัดศาลาปูนจนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ พ่อแม่จึงพามาเข้าเรียนต่อยังกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๔

โดยอาศัยอยู่กับท่านมหาบางที่วัดเบญจมบพิตร จนกระทั่งจบชั้นมัธยมเตรียม ขณะนั้นที่วัดเสนาสนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดตั้งโรงเรียนมัธยมตัวอย่างขึ้น เด็กชายปรีดีจึงกลับไปเรียนต่อที่บ้านเกิดจนจบชั้นมัธยม ๖ เมื่ออายุได้ ๑๔ ปี

จากนั้นท่านได้กลับเข้ากรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่งเพื่อจะศึกษาเล่าเรียนให้สูงขึ้นกว่าเดิม โดยพักอาศัยกับญาติผู้ใหญ่ฝ่ายแม่

คือ คุณหลวงพลจันทร์ (เอม จีรเศรษฐ์) และนางงับ ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลเสาชิงช้า พร้อมกันนั้นได้เข้าเรียนต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบ เรียนอยู่ได้หกเดือนจึงได้เข้าเรียนที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ขณะนั้นอายุ ๑๗ ปี

ท่านปรีดีใช้เวลาเรียนกฎหมาย ๒ ปีเศษ ก็สอบไล่ได้เนติบัณฑิตชั้นที่หนึ่ง ในปี พ.ศ. ๒๔๖๒ เพียงอายุได้ ๑๙ ปีเท่านั้น นับเป็นเนติบัณฑิตอายุน้อยที่สุดคนหนึ่งในยุคนั้น

เมื่อจบกฎหมายใหม่ๆ ท่านได้เลือกอาชีพเป็นทนายความ ได้เกิดคดีความขึ้นเรื่องหนึ่ง และต่อมาได้สร้างชื่อเสียงให้กับท่านก็คือ มีเรือเอี่ยมจันทน์ของพ่อค้าชาวจีนจากเมืองนครศรีธรรมราช ชื่อนายลิ้มชุ่มหงวน ขนสินค้ามาขายที่กรุงเทพฯ ขณะที่เดินทางมาถึงจังหวัดสมุทรปราการได้เกิดพายุ

กัปตันเรือไม่สามารถบังคับเรือได้ เรือได้ชนพลับพลาที่ประทับที่ปลุกอูร์ริมน้ำได้รับความเสียหาย ทางรัฐบาลได้ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากพ่อค้าเจ้าของเรือ ในขณะที่นั้นไม่มีใครยอมรับว่าความผิดให้พ่อค้าชาวจีนผู้นั้น

ท่านปรีดีเมื่อทราบเรื่องจึงตัดสินใจว่าความให้ แต่เนื่องด้วยอายุท่านน้อยทางสภาเนติฯ ไม่รับรองให้ว่าความ ท่านจึงขออนุญาตจากคณะกรรมการตุลาการให้ทดสอบความรู้ ภายหลัง

การทดสอบท่านได้รับอนุญาตให้ว่าความได้

จากนั้นท่านได้ว่าความคดีนี้จนได้รับชัยชนะ โดยอ้างถึงกฎหมายในสมัยพระเอกาทศรถที่กล่าวถึงเรื่อง “ภัยนอกอำนาจ” และยังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กล่าวคือ...ในสมัยพระเอกาทศรถนั้น มีเรือชาวต่างประเทศขับไปชนเกาะและได้ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากรัฐบาลไทย โดยกล่าวหาว่าไม่นำร่องให้แก่เขา แต่ทางพระเอกาทศรถไม่ยอมชดใช้ค่าเสียหายให้ อ้างว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องของ “ภัยนอกอำนาจ”

เป็นเหตุสุดวิสัย...ในกรณีคดีพ่อค้าชาวจีนผู้นี้ก็เช่นเดียวกัน เป็นเรื่องของภัยนอกอำนาจที่อยู่เหนือวิสัยจะป้องกันได้ (มติ

ชน, ๑๔ พฤษภาคม ๒๔๒๖)

ต่อมาท่านเข้ารับราชการในกรมราชทัณฑ์ กระทรวงนครบาล ในตำแหน่งเสมียนโท จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ท่านสามารถสอบได้ทุนนักเรียนหลวงของกระทรวงยุติธรรมไปศึกษาวิชากฎหมายที่ฝรั่งเศส

ณ ประเทศฝรั่งเศส ท่านปรีดีได้ศึกษาภาษาฝรั่งเศส อังกฤษ และลาติน ใช้เวลาไม่ถึงปีก็สามารถสอบเข้าคณะนิติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเมืองกัง ใช้เวลาเรียนถึง ๓ ปี และสอบได้ปริญญาตรีทางนิติศาสตร์

จากนั้นได้ย้ายไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยปารีส ในระดับ

ปริญญาโทและเอก โดยศึกษาปริญญาโททางด้านกฎหมาย ปริญญาเอกทางด้านเศรษฐศาสตร์ และได้ทำวิทยานิพนธ์ในเรื่อง Du sort des societes de Personnes en cas deces d un associe (Etude de droit francais et de droit compare) หมายถึง “ในกรณีที่หุ้นส่วนคนหนึ่งถึงแก่ความตาย ฐานะของหุ้นส่วนส่วนบุคคลจะเป็นอย่างไร (ศึกษาตามกฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายเปรียบเทียบ)

ท่านปรีดี พนมยงค์ สำเร็จการศึกษาจึงเดินทางกลับประเทศไทยถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ ๒ เมษายน ๒๔๗๐ เข้ารับตำแหน่งผู้พิพากษาชั้น ๖ กระทรวงยุติธรรม ได้ทำการฝึกหัดเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกา ต่อมาได้รับตำแหน่งเป็นเลขานุการกรมร่างกฎหมายในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๐

ต่อมาได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์เป็นรองอำมาตย์เอกหลวงประดิษฐมนูธรรม เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๗๑ และได้รับการเลื่อนยศเป็นอำมาตย์ตรีในปีต่อมา

ช่วงที่รับราชการในกระทรวงยุติธรรมนี้ ท่านปรีดีได้รวบรวมกฎหมายไทยตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในสภาพกระจัดกระจายให้มารวมเป็นเล่มเดียวกัน ใช้ชื่อว่า “ประชุมกฎหมายไทย”

นอกจากนี้ท่านยังเป็นอาจารย์ผู้บรรยายที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม โดยเริ่มสอนในปี ๒๔๗๐ ได้สอนวิชา

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ ว่าด้วยลักษณะหุ้นส่วนบริษัท และสมาคม ต่อมาได้สอนวิชากฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล ลูกศิษย์ของท่านในช่วงนี้ได้แก่ นายสัญญา ธรรมศักดิ์, นายจิตต์ ดิงคะภักดิ์, นายดิเรก ชัยนาม, นายเสริม วินิจฉัยกุล, นายเสวต เปี่ยมพงศ์สานต์, นายไพโรจน์ ชัยนาม เป็นต้น

ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ โรงเรียนกฎหมายได้เปลี่ยนหลักสูตรการสอน มีการเพิ่มเติมวิชาใหม่ๆ เข้าไปในหลักสูตร เช่น วิชากฎหมายปกครอง ซึ่งมีขึ้นเป็นครั้งแรกและท่านปรีดีเป็นผู้บรรยายวิชาดังกล่าว ลูกศิษย์ของท่านในช่วงนี้ได้แก่ นายทองเปลว ชลภูมิ, นายยวด เลิศฤทธิ, นายเยื่อ สุสายัณห์, นายประยูร กาญจนกุล, นายชัย เรืองศิลป์, นายฟอง สิทธิธรรม, นายมาลัย หุวะนันทน์ เป็นต้น

การสอนกฎหมายปกครองของท่านปรีดีนั้น ได้รับการยกย่องว่า วิชานี้เป็นส่วนหนึ่งของวิชากฎหมายมหาชน ซึ่งอธิบายถึงหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย ซึ่งในการสอนวิชาดังกล่าวนี้นี้ ต้องอาศัยความกล้าหาญและความมุ่งมั่นทางการเมืองอยู่ไม่น้อย...

เมื่อคำนึงถึงว่าในขณะนั้นประเทศยังปกครองอยู่ในระบอบ

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ (กลุ่มวิจัยประวัติศาสตร์ธรรมศาสตร์ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)



ความคิดในการเปลี่ยนแปลง การปกครองและก่อตั้งคณะราษฎร

ระหว่างที่ศึกษาอยู่ในประเทศฝรั่งเศสนั้น กลุ่มนักเรียนไทยในยุโรปได้รวมตัวกันก่อตั้งสมาคมนักเรียนไทยภาคพื้นยุโรปขึ้นโดยชื่อว่า “สามัคยานุเคราะห์สมาคม” ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้รับเลือกเป็นนายกสมาคมในปี ๒๔๖๘

สมาคมแห่งนี้นับเป็นแหล่งสำคัญของการรวบรวมแนวความคิดของผู้นำรุ่นใหม่ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย

โดยมีการประชุมครั้งแรกในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๙ ได้มีการประชุม “กลุ่มผู้ก่อการ ๒๔๗๕” ขึ้นเป็นครั้งแรกที่บ้านเลขที่ ๙ Rue Sommerard ณ กรุงปารีส

แต่ก่อนที่จะมีการรวบรวมผู้คนเป็นกลุ่มผู้ก่อการได้นั้น ท่านปรีดีได้ขยายความคิดไปยังผู้หนึ่งก่อนคือ **ร.ท.ประยูร ภมรมนตรี** ดังความตอนหนึ่งที่ท่านบันทึกไว้ใน “บางเรื่องเกี่ยวกับ

การก่อตั้งคณะราษฎรฯ” ดังนี้...

เสียงเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบสมบูรณาญา
ในสยามมีมากถึงขนาดไหน ร.ท.ประยูร ภมรมนตรี ที่เคยเป็น
ผู้บังคับหมวดทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ และเป็นมหาดเล็ก
เคยรับใช้ใกล้ชิดรัชกาลที่ ๖ นั้น เมื่อมาถึงปารีสใน ค.ศ. ๑๙๒๕
(พ.ศ. ๒๔๖๘) ได้พบข้าพเจ้าได้เล่าให้ฟังถึงความเลื่อมโทรมของ
ระบอบสมบูรณาญา และเสียงเรียกร้องของราษฎรในสยามที่ต้องการ
การให้เปลี่ยนระบอบนั้น

ฉะนั้นใน ค.ศ. ๑๙๒๕ นั้นเอง ภายหลังที่ข้าพเจ้าได้
สนทนากับ ร.ท.ประยูร อยู่หลายครั้งแล้ว จึงได้เชิญเขาไปเดิน
เล่นที่ถนน Henri Martin ประรภักันว่าได้ยินผู้ที่ต้องการเปลี่ยน
ระบอบสมบูรณาญา มากมายหลายคน แต่ยังไม่มีการตัดสินใจ
เอาจริง “ดังนั้นเราจะไม่พูดแต่ปากคือจะต้องทำจริง จากนั้น
ไปสู่มาแล้ว ว่าวิธีการชวนเพื่อนที่ไว้วางใจได้ร่วมเป็นหน่วยแรกขึ้น”

ต่อมาจึงชวน ร.ท.แปลก (แปลก ชีตตะสังคะ) ร.ต.ทัศนัย
(ทัศนัย มิตรภักดี) ซึ่งย้ายจากบ้านพักเดิมไปอยู่ถิ่นเดียวกับข้าพ
เจ้าที่ “Quartier Latin” จึงได้สนทนากันแทบทุกวัน แล้วก็ได้
ชวนเพื่อนอื่นๆ รวมด้วย

เราได้วางแผนปลุกจิตสำนึกเพื่อนนักศึกษาทั่วไปให้เกิด
ความรู้สึกถึงความจำเป็นต้องเปลี่ยนระบอบสมบูรณาญา ว่าโอกาส

ที่เหมาะสมที่สุดคือ ในระหว่างมีการชุมนุมประจำปี ค.ศ. ๑๙๒๕ ของสมาคมที่ข้าพเจ้าเป็นสภานายกอยู่นั้น จะได้จัดให้เพื่อนไทย อยู่ร่วมกัน ณ คฤหาสน์ใหญ่ที่ตำบล “Chatrettes” ซึ่งสมาคม เข้าไว้เฉพาะการนั้นมีกำหนด ๑๕ วัน

เราได้จัดให้มีกีฬาแทบทุกชนิด รวมทั้งการยิงเป้าเพื่อเป็น พื้นฐานแห่งการฝึกทางอาวุธ ในเวลาว่างก็มีการแสดงปาฐกถาใน เหตุการณ์ระหว่างประเทศและเหตุการณ์ภายในประเทศ มีการ โต้วาทิในหัวข้อที่เป็นคติ มีการแสดงละครที่เป็นคติเช่นเรื่อง “โลเลบุรี” ของพระมงกุฎเกล้าฯ

ละครเรื่องนี้ได้แสดงถึงความแหลกเหลวแห่งการศาล และอัยการของบุรีที่พระองค์สมมุติว่า “โลเล”

การชุมนุมในฤดูร้อน ค.ศ. ๑๙๒๕ ได้ดำเนินไปอย่างได้ ผลถึงความสนิทสนมกลมเกลียวของเพื่อนนักศึกษาไทยที่ร่วม ประชุมถึงขีดที่กำหนด ๑๕ วันแล้ว หลายคนก็ได้แสดงถึงความ อาลัยที่ต่างคนต้องแยกย้ายกันไป ครั้นแล้วข้าพเจ้ากับเพื่อนที่ เริ่มปรึกษากันว่า ในการประชุมประจำปีต่อไปคือในเดือน กรกฎาคม ๑๙๒๖...

และนี่เป็นจุดเริ่มต้นที่นายปรีดี พนมยงค์ และคณะได้ ลงมือรวบรวมผู้รักชาติรักประชาธิปไตยเพื่อขยายความคิดในการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง จนเกิดมีการประชุมเป็นทางการครั้ง

แรกของคณะราษฎรมีขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๗ (พ.ศ. ๒๔๗๐) ที่หอพักแห่งหนึ่ง “Rue du sommerard” ผู้ร่วมประชุมมี ๗ คน คือ

๑. ร.ท.ประยูร ภมรมนตรี นายทหารกองหนุนซึ่งเคยเป็นผู้บังคับหมวดทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ รัชกาลที่ ๖

๒. ร.ท.แปลก ชีตตะสังคะ (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) สำเร็จวิชาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกสยาม แล้วมาศึกษาที่โรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส

๓. ร.ต.ทัศนัย มิตรภักดี นายทหารกองหนุนซึ่งเคยเป็นผู้บังคับหมวดกรมการทหารม้าที่ ๕ นครราชสีมาแล้วมาศึกษาที่โรงเรียนนายทหารม้าฝรั่งเศส

๔. นายตัว ลพานุกรม นักศึกษาวิทยาศาสตร์ในสวิตเซอร์แลนด์ เคยเป็นจ่านายสิบในกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

๕. หลวงสิริราชไมตรี นามเดิมจรูญ สิงหเสนี ผู้ช่วยสถานทูตสยามประจำกรุงปารีส เคยเป็นนักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม และเป็นนายสิบตรีในกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

๖. นายแนบ พหลโยธิน เนติบัณฑิตอังกฤษ

๗. นายปรีดี พนมยงค์

บุรุษนกร

การประชุมดำเนินไปเป็นเวลาถึง ๕ วัน จึงมีข้อตกลงพอสรุปได้ดังนี้ คือ มีวัตถุประสงค์ของคณะราษฎร เปลี่ยนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยดำเนินการให้สยามบรรลุหลัก ๖ ประการ คือ

๑. รักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

๒. รักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดลงให้มาก

๓. บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

๔. ให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน

๕. ให้ราษฎรมีเสรีภาพที่ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการดังกล่าวแล้ว

๖. ให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

สำหรับผู้ที่เข้าร่วมประชุมครั้งแรกเป็นกรรมการกลางของคณะราษฎรไปพลางก่อน กรรมการแต่ละคนเป็นหัวหน้าแต่ละสายที่จะต้องเลือกเฟ้นผู้ที่ไว้วางใจได้ตามระเบียบพิจารณาตัวบุคคลแล้วนำมาเสนอกรรมการกลางของคณะราษฎร ซึ่งจะรับ

เข้าเป็นสมาชิกคณะราษฎรได้โดยมติเป็นเอกฉันท์เท่านั้น

ในขั้นแรกให้หัวหน้าสายหาสมาชิกเพิ่มเติมเพียงสายละ ๒ คนก่อน แล้วจึงแยกหัวหน้าสายย่อยใหญ่ย่อยแตกกิ่งก้านสาขาออกไป การเลือกเพิ่มสมาชิกคณะราษฎรเพิ่มเติมนั้น ต้องคำนึงถึงความเสี่ยงละเพื่อชาติอย่างแท้จริง ความกล้าหาญความสามารถในการรักษาความลับเป็นสำคัญ

ที่ประชุมได้พิจารณาเพื่อไว้ว่าถ้าการกระทำของคณะราษฎรต้องถูกปราบปรามหรือพ่ายแพ้ ก็ให้มีเพื่อนหัวหน้าสายคนหนึ่งที่เรากันไว้มิให้แสดงออกนอกหน้าว่าเป็นสมาชิกคณะราษฎร โดยไม่ต้องมาประชุมคณะกรรมการหัวหน้าสายบ่อยครั้งไม่ว่าจะในฝรั่งเศสหรือเมื่อกลับสยามแล้ว โดยบำเพ็ญตนประดุจเป็นคนอยู่ในบ้านอย่างสงบเงียบ คนผู้นี้มีหน้าที่ดำเนินกิจการของคณะราษฎรที่อาจถูกปราบปรามหรือพ่ายแพ้นั้นต่อไปให้สำเร็จ

พร้อมทั้งให้มีหน้าที่ดูแลช่วยเหลือครอบครัวของเพื่อนที่ถูกติดคุกหรือถึงแก่ความตาย ที่ประชุมเห็นพ้องกันมอบหน้าที่นี้ให้แก่นายแนบ พหลโยธิน ซึ่งเป็นผู้มีทรัพย์สินมากโดยได้รับมรดกจากบิดา

ในบันทึกของท่านปรีดีได้ระบุอีกว่า...เมื่อท่านกลับสยามในเดือนมีนาคม ๒๔๗๐ นั้น เพื่อนที่ยังอยู่ในฝรั่งเศสยังคงเลือก

ผู้ที่สมควรชวนร่วมกับคณะราษฎรต่อไป เช่น **นายทวี บุญยเกษตร** นักศึกษาวิชาเกษตร **นายบรรจง ศรีจรูญ** ไทยมุสลิมจากอียิปต์ ที่มาเยือนปารีส ซึ่งรับภาระจัดตั้งไทยมุสลิมต่อไป...

ต่อมาได้ชวน ร.ต.สินธุ์ กมลนาวิณ ร.น. นักศึกษาวิชาทหารเรือเดนมาร์คที่มาเยือนปารีส จากนั้นก็เป็นพระยาทรงสุรเดช ที่ได้มาดูลงานทหารในฝรั่งเศส เพื่อนที่ยังอยู่ในปารีสจึงลงทาบถามว่ามีความรู้สึกละกอย่างไรต่อระบอบสมบูรณาฯ ก็ได้ความว่าไม่พอใจในระบอบนั้น แต่ยังมีได้ชวนเข้าร่วมในคณะราษฎร

หลังจากนั้นกลุ่มก่อตั้งคณะราษฎรที่ปารีสได้ทยอยกันกลับประเทศไทย ค่อยๆ ชวนเพื่อนนักศึกษาที่เคยสังเกตไว้ใน การสนทนากันเพียงคร่าวๆ มิได้จำกัดเฉพาะนักศึกษาในฝรั่งเศส เท่านั้น ดังเช่น **ม.ล.อุดม สนิทวงศ์** นักศึกษาจากสวิตเซอร์แลนด์ **ม.ล.กรี เดชาติวงศ์** นายสพรั่ง เทพหัสดิน ณ อยุธยา นายเล้ง **ศรีสมวงศ์** นักศึกษาจากอังกฤษ ฯลฯ

นอกจากนี้ยังได้ดึงนายทหารหนุ่มที่มีความคิดในการเปลี่ยนแปลงจาก ทหารบก ทหารเรือ และกลุ่มพลเรือนอื่นๆ อีกมากมาย เช่น นายควง อภัยวงศ์ เป็นต้น

ในปลาย พ.ศ. ๒๔๗๔ คณะผู้ก่อการจึงได้ชวนพระยาพหลพลพยุหเสนา พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์ และได้มอบให้พระยาพหลฯ เป็นหัวหน้าคณะราษฎร



๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เปลี่ยนแปลงการปกครอง

□ รื้อเมื่อท่านปริดีเข้ามายังประเทศไทย ปรากฏว่าประชาชนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวสมัยนั้นสนใจระบอบประชาธิปไตยอย่างมาก โดยได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนที่มีลักษณะก้าวหน้าในสมัยนั้น ที่เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนระบอบศักดินามาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ

กลุ่มนักศึกษาที่กลับจากยุโรปจึงไม่มีความลำบากในการชวนผู้ตื่นตัวในเมืองไทยให้เข้าเป็นสมาชิกคณะราษฎรประเภทดีหนึ่งได้จำนวน ๑๐๐ คนเศษ เป็นกองหน้า จำนวนนี้จึงเพียงพอที่จะลงมือทำการเป็นกองหน้าของคณะราษฎร

ในที่สุดได้กำหนดวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือ เช้ามิดของวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ กำลังหลักส่วนใหญ่ในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้มาจาก ๔ ทหารเสือของกองทัพบก คือ พระยาพหลพลพยุหเสนา พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์ พระประศาสน์พิทยายุทธ

โดยกำหนดการยึดอำนาจตามแผนฟ้าแลบของพระยา
ทรงสุรเดช ด้วยการปล่อยข่าวมีการซ้อมรบแผนใหม่ที่บริเวณ
ลานพระบรมรูปทรงม้า ล่อให้หน่วยทหารมาชุมนุมกัน ณ ที่นั้น
แล้วจึงประกาศยึดอำนาจ ก็จะทำให้ทหารที่มาชุมนุมไม่ทราบใคร
เป็นใคร และเห็นว่าผู้บังคับบัญชาตนอยู่ที่นั่นด้วยคงมีความเห็น
ว่า “เจ้านายของตนคือกลุ่มคณะราษฎรที่ทำการเปลี่ยนแปลง”

ขณะเดียวกัน กำลังทหารที่อยู่ในมือทุกฝ่ายจะออกเข้า
ควบคุมตัว เจ้านายเชื้อพระวงศ์สำคัญๆ และปลัดทูลฉลองกระ
ทรวงต่างๆ ไว้ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม

“ส่วนสำหรับคุณหลวงประดิษฐมนูธรรมนั้น (ปรีดี พนม
ยงค์) ได้รับมอบจากพระยาทรงสุรเดชให้เป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญ
ซึ่งได้กำชับไว้มั่นคงว่าให้ดำเนินการตามแบบประเทศอังกฤษ ซึ่ง
มีพระเจ้าแผ่นดินภายใต้รัฐธรรมนูญ และเป็นผู้เขียนคำประกาศ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งขณะที่ทหารกำลังทำการยึดอำนาจ
อยู่ลานพระบรมรูปนั้น หลวงประดิษฐ์ลอยเรือคอยแจกใบปลิว
อยู่ในคลองข้างวัดบวรนิเวศน์ ซึ่งถ้ามีการเปลี่ยนแปลงพลาดพลัง
ประการใด ก็คงจะจมใบปลิวลงแม่น้ำเจ้าพระยาให้หมดสิ้นไป”

(การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ พล.ท.ประยูร ภมรมนตรี)

มีบันทึกจากพระยาทรงสุรเดชได้กล่าวถึงเหตุการณ์วัน
นั้นไว้ว่า...

สำหรับวันนี้ผู้อำนวยการฝ่ายทหาร ได้นัดเวลาพบ ๐๕.๐๐ น. โดยกะว่าจะส่งมอบหน้าที่ให้เสร็จภายในเวลาเพียงประมาณ ๑๕ นาที แล้วจะได้รีบไปยังกรมทหารม้าซึ่งกะไว้เป็นที่หมายอันแรก ให้ถึงก่อนเวลาเป่าแตรปลุกทหารเพียงเล็กน้อย (เวลาปลุกทหาร ๐๕.๓๐น.)

นายร้อยเอกหลวงทัศนัยฯ กับนายทหารม้าชั้นนายร้อยโทและนายร้อยตรีอีก ๓ นาย มาถึงบ้านพระยาทรงสุรเดชเป็นพวกแรกเวลา ๐๔.๐๐ น.เศษ เนื่องจากมีเวลามากจึงได้ทำความเข้าใจกันละเอียดละออนายทหารม้าทั้ง ๔ คนนี้ได้รับมอบให้นำรถยนต์เกราะกับรถเล็ก ๓ เคนลอยด์ ออกจากโรงให้หมดและควบคุมตลอดทางไปหน้าพระลาน

เวลา ๐๕.๐๐ น. ผู้อำนวยการฝ่ายทหารมาถึงตำบลนัดพบ มีพวกของผู้ผู้อำนวยการเองทั้งหมดรออยู่ที่นั่นจึงเริ่มสั่งการ ข้อความสำคัญที่สั่งก็คือเราจะต้องไปกรมทหารม้าก่อน เพื่อให้ได้รถยนต์เกราะและรถรบเล็กไว้ในมือ ต่อจากนั้นจึงไปกรมทหารปืนใหญ่เพื่อบรรทุกทหารขึ้นรถยนต์ของปืนใหญ่ แล้วนำไปหน้าพระลาน พระยาพหลฯ มีหน้าที่จัดคลังกระสุนของกรมทหารม้ากับหลวงสฤษดิ์ยุทธศิลป์ แล้วผู้อำนวยการขนกระสุนมาขึ้นรถใช้ทหารซึ่งจะส่งให้ภายหลัง (เครื่องมือจตุกัญแจคลังได้เตรียมเอามาในรถด้วยแล้ว) พระประศาสน์ฯ มีหน้าที่ไปปลุกและคุมตัวนาย



ดาบพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ฯ มาที่หน้าว่าการทหารม้า ผู้อำนวยการ
การจะรวมนายทหารม้าของกรมทหารม้าทั้งหมด ณ ที่นั้น หลวง
ชำนาญยุทธศิลป์ หลวงสวัสดิ์ธรรรงค์และหลวงรณสิทธิพิชัย มี
หน้าที่ขึ้นไปบนโรงม้าแล้วปลุกเร่งทหารแต่งตัวโดยเร็วไม่ให้ล้าง
หน้าและเรียกแถวคุมจากโรงม้าที่ถนนหน้ากรมทหารม้า และนำ
เดินไปกรมทหารปืนใหญ่ (โรงทหารม้าอยู่ห่างจากโรงทหารปืน
ใหญ่ระยะทางเดินประมาณ ๑๐ นาที)

เวลาสุดท้ายก่อนสั่งเสร็จ พวกหลวงพิบูลฯ มาถึงมีนาย
ทหารมาด้วยอีกหลายนาย จำไม่ได้ว่ามีกี่คน ผู้อำนวยการฝ่าย
ทหารจึงได้มอบหน้าที่ให้ไปคุมบ้านผู้การทหารม้าและถ้าออกมาให้
ให้เชิญตัวขึ้นรถคุมไว้ อย่าให้ติดต่อกับทหารได้เท่านั้น

สั่งเสร็จแล้วขึ้นรถตรงไปโรงทหารม้า ลงจากรถต่างแยก
ย้ายกันไปทำหน้าที่ตามที่สั่งไว้ ประจบเวลาเป่าแตรปลุกพоди

เมื่อถึงหน้าว่าการกรมทหารม้า ผู้อำนวยการฝ่ายทหาร
พร้อมด้วยพระยาพหลฯ และพระประศาสน์ฯ ก็พรวดเข้าไปใน
กองรักษาการพร้อมกัน ตัวท่านผู้อำนวยการฝ่ายทหารได้เรียกผู้
บังคับกองรักษาการมา และเริ่มแสดงตามแผนคือใช้วิธีลวง ทำ
เป็นดุผู้บังคับกองรักษาการว่าเวลานี้เกิดกบฏในกรุงเทพฯ มัวแต่
หลับนอนอยู่ได้ ฉะนั้นให้ไปปลุกนายทหารและสั่งให้มาประชุม
ที่หน้าว่าการโดยเร็วเป็นคำสั่งของแม่ทัพ ผู้บังคับกองรักษาการ

ยอมปฏิบัติตาม โดยไม่มีอาการอึดอัดหรือลังเล

ระหว่างนี้ผู้ได้รับมอบหน้าที่ต่างๆ ก็รีบไปปฏิบัติงานของตัว กำลังพลุกพล่านกันนั่นเอง เจ้าคุณพหลฯ ก็จัดคลังกระสุนและขนกระสุนออกอย่างรวดเร็ว พระประศาสน์ฯ ไปคุมตัวพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ฯ มาได้ แล้วได้รับคำสั่งด้วยวาจาจากปากผู้อำนวยการฝ่ายทหารว่าให้เป็นผู้ควบคุมคนสุดท้าย อยู่จนกว่ารถรบจะเคลื่อนไปพ้นประตูหมดบ้านในบริเวณโรงทหาร มายืนเรียงแถวต่อหน้าผู้อำนวยการฝ่ายทหาร ด้วยคำพูดไม่มากนัก ทำให้นายทหารเหล่านั้นรู้ว่ามิเหตุอันไม่เคยมีมาก่อน แต่เขาจะมีความเข้าใจลึกซึ้งไปถึงไหนไม่ทราบ แต่ไม่มีใครแสดงออกมาเลย ทุกคนยืนสงบไม่มีอาการเคลื่อนไหวคอยฟังคำสั่งว่าจะสั่งอะไรไปเท่านั้น ในระหว่างนี้รถยนต์และรถรบเล็กที่เคลื่อนผ่านออกไปเรื่อยและทหารจากกองร้อยต่างๆ ของกรมทหารม้าก็เดินแถวผ่านออกมาเรื่อยจนหมด ผู้อำนวยการจึงสั่งให้นายทหารที่ยืนรอด้วยความสงบไม่ไหวตั้งนั้นขึ้นรถยนต์ในคันเดียวกันในความควบคุมของทหารคนหนึ่งจากพวกร่วมมือ ทั้งรถยนต์บรรทุก รถยนต์นั่ง รถยนต์เกราะ รถรบ และแถวทหารเดินเท้าเคลื่อนที่ไปสู่กรมทหารปืนใหญ่

การปฏิบัติขั้นแรกสำเร็จไปด้วยความราบรื่นและรวดเร็ว เพราะเหตุไรกองรักษาการของทหารม้าจึงไม่ได้ทำอะไรเลย เพราะ

เหตุไร ยามคลังกระสุนจึงปล่อยให้พระยาพหลฯ จัดคลังกระสุน และชนกระสุนไปได้ ทำไมนายสิบพลทหารของกรมทหารม้า จึงยอมปฏิบัติตามคำสั่งของนายทหารซึ่งมิได้เป็นผู้บังคับบัญชาของตัวด้วยความราบรื่น ทำไมนายทหารที่มาเรียงแถวอยู่ข้างหน้าผู้อำนวยการฝ่ายทหารจึงรักษาความสงบเรียบร้อยให้นายทหารอื่นนำทหารของตัวเองผ่านหน้าตัวออกไปได้ และในเวลาต่อๆ ไป ก็คงนั่งเฉยเช่นนั้น ไม่แสดงกิริยาหรือวาจาอันเป็นเครื่องหมายที่จะขัดแย้งแต่อย่างใดเลย เป็นเพราะนายสิบนายทหารเหล่านั้นเห็นด้วยในการปฏิบัติหรือ? เปล่าเลย! ทั้งนายทหาร นายสิบ พลทหาร ไม่มีใครรู้เรื่องอะไรเลย ตั้งแต่เกิดมาก็ไม่มีใครเคยได้เห็น ได้รู้ การปฏิบัติทำอะไร เพื่ออะไร มีแต่ความมงงวยเต็มไปด้วยความไม่รู้ และข้อนี้เองเป็นเหตุสำคัญแห่งความสำเร็จ!

สำหรับพลทหารทั้งหมดไม่ต้องสงสัยเลยว่าจะมีความยุ่งยากอะไร เขาทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาของเขาโดยไม่มีข้อโต้แย้ง เขาถูกฝึกมาเช่นนั้น และหากนายทหารอื่นมาสั่งให้ทำโดยอ้างว่าเป็นคำสั่งของผู้บังคับบัญชา เขาก็ทำเช่นเดียวกัน ทำไมเขาจะไม่ทำ เพราะในชีวิตเป็นทหารของเขา เขายังไม่เคยถูกเช่นนั้น เพราะฉะนั้นเขาจะรู้ไม่ได้เลยว่าเป็นการลง ในเมื่อเขาโดนครั้งแรก นายสิบแม้ว่าจะรับราชการมานาน แต่ก็ไม่เคยโดนอย่างนี้เช่นเดียวกัน ไม่สามารถทราบว่าจะมีบางคนคิดสงสัย

และรู้สึกถูกลวงหรือไม่ เพราะมิได้มีใครเอาใจใส่สอบสวนเรื่องเหล่านี้เพื่อเป็นบทเรียน แต่นายสิบทุกคนทำราชการเพื่อเลี้ยงท้องและครอบครัวของตัวเอง สิ่งใดที่อาจเป็นความผิดกระทบกระเทือนความเป็นอยู่ของตนได้แล้วเป็นต้องงดไม่กระทำทีเดียว เมื่อต่างคนต่างไม่กล้าทำอะไรโดยกลัวผิดเช่นนี้ก็ไม่มีใครกล้าตกลงต้องทำตามที่คนอื่นเขาทำกันทุกๆ คนเพราะคิดเสียวว่าเขาทำกันทั้งหมด คงจะเป็นการถูกต้องแล้วหรือหากจะผิดก็ผิดไปด้วยกันทั้งหมด ข้อสำคัญก็คือเรื่องชนิดนี้ไม่เคยมีตัวอย่างมาเลย จึงไม่มีใครคิดตกว่าตัวควรทำอะไร ถึงแม้สงสัยสำหรับนายทหารก็มีส่วนคล้ายกับนายสิบพลทหารอยู่ด้วย แต่เนื่องจากการศึกษาสูงกว่าและมีความรับผิดชอบบังคับบัญชาทหารตน จึงมีเหตุผลที่จะคิดไปได้ว่าพวกนี้อาจจะทำให้เกิดความยุ่งยากขึ้นได้ แต่นายทหารทั้งหมดรู้จักผู้อำนวยความสะดวกฝ่ายทหารส่วนมากได้เรียนในโรงเรียนนายร้อยในสมัยที่ผู้อำนวยความสะดวกฝ่ายทหารเป็นอาจารย์ใหญ่อยู่ด้วยซ้ำ เพราะฉะนั้นจึงมีความเคารพและเกรงในฐานะผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้พวกนี้สงบนิ่ง

เมื่อขบวนเดินเท้าเหล่าทหารม้ามาถึงโรงทหารปืนใหญ่ ผู้อำนวยความสะดวกฝ่ายทหารได้สั่งให้ทหารทั้งหมด ทั้งพวกทหารม้าและปืนใหญ่ขึ้นรถยนต์ของกรมทหารปืนใหญ่ซึ่งเรียงแถวอยู่ในลานฝึกหัดของกรมทหารปืนใหญ่ของพระยาฤทธิ์อัคเนย์

ขบวนรถยนต์ถึงหน้าพระลานเวลา ๐๖.๐๕ น. คลาดเวลาที่นัดไว้กับหลวงสินธุ์สงครามชัย ๕ นาที หลวงสินธุ์ฯ พร้อมด้วยทหารเรือมีจำนวนพลทหารประมาณร้อยคนได้มารออยู่ตั้งแต่ก่อน ๐๖.๐๐ น. คงจะเป็นเวลานานแสนนานสำหรับหลวงสินธุ์ฯ นานถึงกับเขาเริ่มหมดหวังและคิดว่าไม่พ้นตะรางแน่ พอเห็นต้นขบวนรถยนต์โผล่เขาก็โล่งใจ และสั่งทหารขยายแถวปิดถนนราชดำเนินซึ่งพุ่งตรงมาถนนหน้าพระลาน

ณ ที่นั้นมีกองพันทหารราบซึ่งได้นัดหมายไว้เมื่อวันที่แล้ว กำลังฝึกอยู่ นักเรียนนายร้อยทั้งหมดในความควบคุมของผู้บังคับการโรงเรียนและครูวิชาทหารของผู้อำนวยการฝ่ายทหารก็พร้อมอยู่ที่นั่น

ผู้อำนวยการฝ่ายทหารได้ต้อนทหารทั้งหมดเข้าประตูรั้วเหล็กของพระที่นั่งอนันตศาฯ ภายหลังที่พระยาพหลฯ ได้อ่านคำประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองและได้ถูกตะโกนแต่งตั้งขณะนั้นเป็นต้นไป

ภายหลังปรากฏว่านายทหารที่ได้ฟังการอ่านคำประกาศของพระยาพหลฯ ส่วนมากยังไม่รู้เรื่องอะไร เมื่อสั่งให้เข้าไปในรั้วพระที่นั่งก็เข้าอย่างนั้นเอง เมื่อทหารเข้าไปในรั้วแล้ว ผู้อำนวยการฝ่ายทหารได้สั่งให้เข้าแถวคละกันหมดทุกเหล่าเตรียมพร้อมสำหรับที่จะสั่งใช้ได้ต่อไป การที่ให้เข้าแถวคละกันเช่นนี้

ย่อมเป็นการป้องกันมิให้ผู้บังคับบัญชาคนใดคนหนึ่งสั่งการแก่ทหารของตัวได้สะดวกเพราะทหารของตัวมิได้อยู่รวมกัน กระจายแยกอยู่ทั่วไปห่างไกลกัน นายทหารจับกลุ่มซุบซิบห่างจากแถวทหาร เขายังไม่รู้ว่าเกิดอะไร เขาไม่รู้และมีความคิดที่จะทำอะไรกัน เขาดูความเป็นไปด้วยความสงบและไม่เอาใจใส่ ส่วนมากไม่ถูกเรียกใช้จากผู้บัญชาการฝ่ายทหาร เพราะพวกนี้ไม่แสดงความประสงค์ที่จะได้ถูกใช้ เขายังบึ้งอยู่แต่ห่างๆ นั่งเป็นกลุ่มๆ ผู้บัญชาก็ไม่รู้จักเป็นส่วนมาก เพราะจำนวนทหารที่ออกไปจากโรงเรียนหลายรุ่นจำนวนมากด้วยกัน ไม่สามารถจะทำได้

พวกร่วมมือด้วยกันที่ถูกใช้เป็นหัวแรงต่อไปนี้คือพระประศาสน์ฯ เขาได้รับมอบให้นำรถยนต์และรถเกะไปเชิญตัวเจ้าชั้นผู้ใหญ่ และผู้บังคับบัญชาชั้นผู้ใหญ่ ในชั้นต้นตรงไปเชิญกรมพระนครสวรรค์ฯ ก่อน

ขบวนของพระประศาสน์ฯ เต็มไปด้วยนักเรียนนายร้อยที่สมัครไปด้วย พวกนักเรียนนายร้อยเป็นกำลังอันสำคัญที่สุดในวันนั้นที่ ๒๔ มิถุนายน พวกนี้แสดงความยินดีปรีดาทั่วกันและสมัครไปทุกแห่งไม่ว่าจะไปทำอะไรที่ไหน

งานสำคัญที่พระประศาสน์ฯ ได้รับให้ไปทำนั้น คงทำความหนักใจให้ตัวพระประศาสน์ฯ เป็นอย่างมาก เพราะความสำคัญและใหญ่โตของกรมพระนครสวรรค์ฯ นั้นย่อมใหญ่หลวง

เกินกว่าที่แม่จะถวายเป็นตัวเผ่าก็ทั้งยากแต่พระประศาสน์ฯ จะต้องไปเชิญตัวมาให้ได้ งานนี้จึงเป็นงานสำคัญที่ฝ่าความตาย และต้องใช้ไหวพริบปฏิภาณเป็นอย่างมาก

พระยาสิทธิราชเดโชชัย อีกผู้หนึ่งก็เป็นบุคคลที่เข้มแข็งและไม่ใช้คนยอมคนง่ายๆ มีผู้แจ้งว่าพระยาสิทธิราชฯ มีปืนติดตัวเสมอ ทำงานที่โต๊ะก็ระมัดระวังไม่ยอมทิ้งปืน พระประศาสน์ฯ ย่อมจำเป็นต้องใช้ความกล้าเป็นพิเศษ

ขบวนรถเกราะและนักเรียนนายร้อยถึงหน้าวังบางขุนพรหม พระประศาสน์ฯ เกรงว่าตำรวจโรงพักบางขุนพรหม จะเป็นภัยข้างหลัง ถ้าชี้นำขบวนพรวดพราดเข้าไป จึงได้รวบรวมหน้าสถานีตำรวจซึ่งเป็นตำรวจโทผู้หนึ่งให้ตามไปในขบวนด้วย ครั้นแล้วก็เคลื่อนเข้าในวังบางขุนพรหม ยามที่ประตูยอมให้ผ่านโดยดี

พระประศาสน์ฯ ได้แจ้งให้ ร.ต.ท.ผู้นั้น เข้าไปกราบทูลว่าขอเชิญเสด็จออกมาพบกัน โดยใช้เวลา ๑๐ นาที

ตามความเป็นจริงปรากฏว่า พวกในวังรู้ตัวแล้วว่ามีเหตุเกิดขึ้นไม่ดีแน่ นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ๆ สำคัญๆ ได้มารวมอยู่ในวังด้วยหลายคน ระหว่างที่คอยอยู่นั้นได้ปรากฏเสียงปืนลั่นออกจากตัวตึก ทันทันนั้นปืนกลในรถเกราะก็ปล่อยกระสุนออกไปบ้างเป็นการขู่ ยกปากลำกล้องขึ้นฟ้า เสียงปืนในตึกก็เงียบหายไป

เมื่อปรากฏเหตุการณ์เช่นนั้น พระประศาสน์ฯ จึงจำเป็นต้องสั่งจัดขบวน พร้อมต่อสู้อยู่ โดยให้นักเรียนนายร้อยขยายแถวและรถเกราะถอยออกไปบริเวณสนามเพื่อคุมเชิง รออยู่เป็นเวลา ๑๐ นาทีแล้ว ไม่เห็นผู้ใดมาแจ้งข่าว พระประศาสน์ฯ จึงสั่งขบวนติดตามและขยายแถวเดินเข้าไปในวังตอนหลัง แต่ได้ห้ามมิให้นักเรียนนายร้อยลงมือปฏิบัติการอย่างใดโดยมิได้รับคำสั่ง ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะและใช้กำลังถึงนองเลือด พระประศาสน์ฯ และนักเรียนนายร้อยเดินเรื่อยเข้าไปจนถึงเรือนซึ่งจระดิมแม่น้ำเจ้าพระยา จึงได้เห็นเสด็จในกรมฯ พระชายาและราชบริพาร ประมาณ ๑๐๐ คน จับกลุ่มกันและบางคนถืออาวุธปืนเตรียมต่อสู้ กรมพระนครสวรรค์ฯ ได้ตรัสออกมาก่อนว่า พระประศาสน์เป็นกบฏ พระประศาสน์ฯ ได้พยายามชี้แจงและเป็นผู้ถวายเป็นความปลอดภัยรับรองในเรื่องอันตรายเป็นทุกๆ คน กรมพระนครสวรรค์ฯ ทรงรื้อพระทัยอยู่ครู่หนึ่ง ลงท้ายจึงเสด็จดำเนินมาที่สนามหญ้าหน้าตึกใหญ่ และยืนตรัสอยู่อีกนาน

ระหว่างนั้นเกิดเหตุการณ์มีงามขึ้น คือปรากฏว่านายพลตำรวจโทผู้หนึ่งควักปืนโคลท์ขนาด ๙ มม. ออกมาจะยิงพระประศาสน์ฯ แต่เป็นคราวเคราะห์ดี นายทหารเรือพวกพระประศาสน์ฯ ซึ่งยืนคุมเชิงอยู่ใกล้ๆ เห็นก่อนก็ได้รีบปัดปืนนั้นโดยทันที พระประศาสน์ฯ จึงเก็บปืนได้

กรมพระนครสวรรค์ฯ ตกลงจะมาด้วยแต่ขอเปลี่ยนเสื้อ ซึ่งเวลานั้นทรงเสื้อกุยเฮง พระประศาสน์ฯ ไม่ยอม เพราะได้ทราบข่าวว่าในวังมีปืนกลตั้งเรียงรายอยู่ อาจทำการต่อสู้ได้ ในที่สุดเสด็จในกรมฯ ก็ยินดียิ่งขึ้นรถกระบะทั้งๆ ที่ทรงเสื้อกุยเฮงเช่นนั้น พระชายาและบริพารสนิทตามมาด้วยหลายคน

ขบวนพระประศาสน์ฯ ออกจากวังบางขุนพรหมจะตรงไปบ้านพระยาสิทธิราชฯ ที่วัดโพธิ์ ขณะที่ผ่านสนามหลวง พระประศาสน์ฯ เห็น หลวงวิระโยธาคบคุมทหารมาหัดอยู่ที่นั้น จึงตะโกนสั่งให้ไปหาผู้อำนวยการที่พระที่นั่งอนันตสมาคม

เป็นคราวเคราะห์ดีของพระประศาสน์ฯ และพวกที่ไปพบพระยาสิทธิราชฯ ในขณะที่กำลังเข้าห้องน้ำจึงเป็นการง่ายที่จะเชื่อเชิญตัวให้ไปในขบวน ที่แท้จริงได้ไปพบในโอกาสอื่นก็เกรงว่าน่าจะมีการต่อสู้ถึงขนาดบาดเจ็บและตายได้

พลทหารที่มาจากกรมกองต่างๆ ได้ให้ประจำอยู่ในบริเวณพระที่นั่งอนันตสมาคมนั่นเอง เตรียมพร้อมสำหรับแก้ไขเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น สำหรับการรักษาสถานที่พระที่นั่งอนันตสมาคมนั้น ได้ใช้ทหารยึดบริเวณรั้ว และช่องทางสำคัญๆ ทั้งวางอาวุธบนตัวตึกเพื่อป้องกันการเข้าตีโดยใช้นักเรียนนายร้อย พร้อมด้วยปืนกลอุดตามช่องทางต่างบนพระที่นั่ง ห้วหน้าที่ได้รับการมอบในการระวังรักษาสถานที่วันนั้นและวันต่อๆ ไปก็มีหลวงวิระ

โยธาและพระหทัยมใจหาญ

ผู้ที่ถูกเชิญตัวมาที่พระที่นั่งอนันตสมาคมในเช้าวันนั้น มี
กรมพระนครสวรรค์ฯ กรมพระนริศฯ กรมพระยาดำรงฯ นายพล
ตำรวจตรี หม่อมเจ้าวงศนิรชร นายพันเอกหม่อมเจ้านักขัตติมงคล
นายพลโทพระยาสีหราชเดโชชัย เสนาธิการทหารบก นายพลตรี
พระยาเฉลิมอากาศ เจ้ากรมอากาศยาน นายพลตรีหม่อมเจ้านิล
ประภัศร ซึ่งเป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาเวลานั้น มิได้ไปเชิญตัวที่บ้าน
เพราะเห็นว่าไม่จำเป็น เนื่องจากเอนักเรียนนายร้อยมาเสียหมด
แล้ว แต่ท่านที่มาโรงเรียนคงจะเนื่องจากได้ยินเหตุการณ์ จึงมี
ผู้เชิญตัวมาเสียด้วย พวกผู้บังคับการกรมต่างๆ มีบางคนถูกเชิญ
มา บางคนมิได้ไปเชิญตัวมาเองที่ๆ เกิดเหตุ เจ้าและผู้ใหญ่ชั้น
สูงได้ถูกเชิญตัวมาไว้ทีเดียว

ผู้ที่มิได้กล่าวนามไว้ในที่นี้ มีส่วนหนึ่งที่มีได้อยู่ในกรุง
เทพฯ เช่นนายพลโทหม่อมเจ้าอลองภู รัชมณฑริกลาโหมเป็นต้น
นอกจากนั้นที่มีอยู่ในกรุงเทพฯ ก็เห็นว่าไม่จำเป็น ผู้บัญชาการ
และแม่ทัพที่อยู่หัวเมืองมิได้จัดการอะไร

มีรายหนึ่งทีกระสุนปืนลั่น คือที่บ้านผู้บัญชาการกองพลที่ ๑
เป็นเวลาสายมากแล้ว นายร้อยโทขุนศรากร ซึ่งเป็นหัวหน้าชั้น
ติบาลอยู่เวลานี้ยังเฝ้าอยู่หน้าบ้าน คงจะเนื่องจากได้ทราบเหตุ
การณ์ทางโทรศัพท์ พระยาเสนาก็ออกจากบ้าน ขุนศรีฯ กับพวก

ที่ไปเฝ้าอยู่มีหน้าที่ต้องป้องกันมิให้พระยาเสนาฯ ไปติดต่อกับกำลังส่วนใดส่วนหนึ่งที่ยังเหลืออยู่ได้ แต่การเชิญตัวขึ้นรถเพื่อนำมาที่พระที่นั่งอนันตสมาคมมิได้เป็นไปโดยละม่อม คงจะเนื่องด้วยความตื่นเต้น ชุนครีฯ ได้ยิงพระยาเสนาฯ บาดเจ็บต้องไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล มีรายเดียวเท่านั้น นอกนั้นไม่มีใครถูกยิงเลย เพราะไม่ปรากฏการต่อสู้แม้แต่เล็กน้อยตลอดระยะเวลาจนเสร็จ

ในเวลานั้น นายพลตรีพระยาประเสริฐสงคราม เป็นปลัดกระทรวงกลาโหม ท่านได้ถูกขอร้องให้ช่วยเหลือ ด้วยการส่งไปทั่วยกรมกองแทนรัฐมนตรีให้รักษาความสงบอยู่กับที่ตั้งของตน ท่านได้ช่วยเหลือโดยตลอด

นับตั้งแต่ตอนสายเป็นต้นมา พระที่นั่งอนันตสมาคมได้เป็นที่ทำงานของพวกหลวงประดิษฐมนูธรรมและในวันนั้นเอง ได้สั่งเรือรบหนึ่งลำมีนายนาวาตรีหลวงศุขลาศัยเป็นผู้ถือหนังสือกราบบังคมทูลขอพระราชทานรัฐธรรมนูญออกไปยังที่ประทับชายทะเลที่พระที่นั่งไกลกังวล ในหนังสือได้กราบบังคมทูลขอร้องให้พระองค์เสด็จกลับกรุงเทพฯ ด้วยเพื่อบริหารราชการแผ่นดินภายใต้รัฐธรรมนูญต่อไป

เป็นอันว่าการยึดอำนาจการปกครองโดยคณะปฏิวัติ ได้สำเร็จโดยราบรื่นภายในเช้าวันที่ ๒๔ มิถุนายน นั้นเอง ต่อไปนี้

ก็รอคำตอบของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งถ้ามีทรงตอบรับก็จะได้ตั้ง
พระองค์ขึ้นขึ้นแทน แต่ก็เป็นการโชคดีเมื่อในหลวงเสด็จถึงพระ
นครแล้ว ผู้อำนวยการฝ่ายทหารได้สั่งให้พระประศาสน์ฯ ไปเข้า
เฝ้าร่วมกับคณะ กราบทูลในหลวงทรงตอบรับด้วยดี ยินยอม
ประนีประนอมมิได้ปฏิเสธ นับว่าได้รับรัฐธรรมนูญโดยราบรื่น
ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน

งานที่ยังต้องทำกันในพระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งเป็นงาน
ติดต่อกันไปหลายวันภายใต้การรักษาการณ์อย่างแข็งแรงก็คือ
งานตั้งสภา, ตั้งรัฐบาล, การเปลี่ยนแปลง จึงจะนับได้ว่าปลอด
ภัย และเริ่มดำเนินงานตามแผนใหม่ ด้วยรัฐบาลชุดใหม่ได้ทั้ง
หมดทีเดียว กรมพระนครสวรรค์ฯ นั้น พวกปฏิวัติยังเกรงอยู่
เพราะเคยเป็นตำแหน่งสำคัญในกองทัพบก กองทัพเรือ และเป็น
รัฐมนตรีว่าการมหาดไทยด้วย จึงกราบบังคมทูลพระเจ้าแผ่นดิน
ขอให้เสด็จออกไปเสียจากประเทศสยามก่อน เจ้านายนอกนั้น
ไม่สำคัญ!!



สถาปนามหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์และการเมือง

ภายหลังจากเปลี่ยนระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย คณะราษฎรโดยท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในอันจะปูพื้นฐานความคิดทางการเมืองให้สิทธิและโอกาสกับประชาชนส่วนใหญ่ที่จะได้รับการศึกษา

ดังนั้นท่านปรีดีได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง พุทธศักราช ๒๔๗๖ ต่อสภาผู้แทนฯ ราษฎรในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๖ สภาผู้แทนราษฎรได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ปรากฏใน พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. ๒๔๗๖ ว่า

“โดยที่สภาผู้แทนราษฎรถวายคำปรึกษาว่า เมื่อได้มีการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแล้วก็เป็นสมควรจะรีบจัดบำรุงการศึกษาวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองให้ได้ระดับมหาวิทยาลัยในอารยประเทศ และให้แพร่หลายยิ่งขึ้นโดยเร็ว จึงเป็นการสม

ควรที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นเป็นพิเศษ”

เมื่อพิจารณาถึงคำกราบบังคมทูลของท่านปรีดีในฐานะผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยต่อสมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในวันเปิดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมและการเมือง เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๗ ก็จะได้เห็นได้ชัดถึงจุดมุ่งหมายของการตั้งมหาวิทยาลัยแห่งนี้ที่ว่า

“การตั้งสถานศึกษาตามลักษณะของมหาวิทยาลัยย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์และเป็นปัจจัยในการแสดงความก้าวหน้าของประเทศ ประชาชนชาวสยามจะเจริญในอารยธรรมได้ก็โดยอาศัยการศึกษาอันดี ตั้งแต่ชั้นต่ำตลอดถึงการศึกษาชั้นสูง เพราะฉะนั้นในการที่จะอำนวยความสะดวกและประโยชน์ของราษฎรในสมัยนี้ จึงจำเป็นต้องมีสถานศึกษาให้ครบบริบูรณ์ทุกชั้น มหาวิทยาลัยย่อมอุปมาประดุจบ่อน้ำบำบัดความกระหายของราษฎร ผู้สมควรแสวงหาความรู้อันเป็นสิทธิและโอกาสที่เขาควรมีควรได้ตามหลักแห่งเสรีภาพในการศึกษา รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรเห็นความจำเป็นในข้อนี้ จึงตราพระราชบัญญัติจัดมหาวิทยาลัยขึ้น”

ท่านปรีดีเป็นผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย เป็นผู้วางหลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยจัดหาบุคลากร สถานที่ผู้

บรรยาย เป็นผู้ให้ความคิดเกี่ยวกับสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

หลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ในระยะเริ่มแรกเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องด้วยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองที่สำคัญๆ คือ กฎหมายรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และการทูต ซึ่งจะแบ่งการสอนในมหาวิทยาลัยออกเป็น ๓ ระดับ คือปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก รวมถึงการศึกษาในระดับเตรียมปริญญา ที่เรียกว่า “เตรียม ม.ธ.ก.” รวมทั้งจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตร คือ หลักสูตรการศึกษาวิชาการบัญชี

ลักษณะการศึกษาในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมืองเป็นตลาดวิชาเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนจำนวนมากที่สุดได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาหาความรู้

ดังปรากฏว่าในปีแรกที่มีการเปิดสอน มีผู้มาสมัครเข้าเป็นนักศึกษาเป็นจำนวนถึง ๗,๐๙๔ คน ซึ่งมีทั้งคนที่อยู่ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดทั่วประเทศ



เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจ

พระยาพหลพลพยุหเสนาในฐานะเป็นหัวหน้าคณะเปลี่ยนแปลงการปกครอง และเป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับชั่วคราวได้ให้สิทธิผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารแต่งตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้น มีจำนวน ๗๐ นาย ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นสมาชิกคณะราษฎรของฝ่ายทหาร ข้าราชการ และพลเรือน

สภาผู้แทนราษฎรยังได้เลือก **พระยามโนปกรณนิติธาดา** เป็นประธานคณะกรรมการราษฎร หรืออีกนัยหนึ่งก็คือตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนแรกของเมืองไทย พระยามโนปกรณฯ ยังได้เลือกคณะรัฐมนตรีชุดแรก ๑๔ คน ซึ่งส่วนใหญ่ก็มาจากกลุ่มคณะราษฎร คือ...

พระยาปรีชาชลยุทธ, พระยาศรีวิสารวาจา, พระยาพหลพลพยุหเสนา, พระยาทรงสุรเดช, พระยาฤทธิอัคเนย์, พระยาประมวลิชาพล, พระประศาสน์พิทยายุทธ, หลวงพิบูลสงคราม,

หลวงสินธุ์สงครามชัย, หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์),
หลวงเดชสหกรณ์, นายตัว ลพานุกรม, นายประยูร ภมรมนตรี,
นายแนบ พหลโยธิน

ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้รับมอบหมายจากกรรมการคณะ
ราษฎรให้เป็นผู้จัดร่างนโยบายเศรษฐกิจเสนอต่อคณะรัฐมนตรี
ซึ่งเรื่องนี้ท่านได้ชี้แจงต่อสภาผู้แทนราษฎรถึงการจัดร่างเค้าโครง
เศรษฐกิจล่าช้าว่า...

สำหรับโครงการเศรษฐกิจนั้น เราแบ่งระยะออกเป็น ๓
ระยะ คือ สมมุติว่าเราได้อำนาจเป็นของเราแล้ว เราพยายามวาง
หลักของเราก่อน เมื่อยืนกับที่ได้แล้วแน่นอนจึงก้าวต่อไป เรา
เพิ่งดำเนินการมาได้ ๒ เดือน แต่เราก็ทำกิจการไปแล้วหลายอย่าง
ที่มองเห็นนั้นเกี่ยวกับกฎหมาย และส่วนมากมองไม่เห็นและคิด
ทำอยู่

เราได้ปรึกษาผู้เริ่มก่อการ และเป็นผู้ที่ได้เล่าเรียนใน
เศรษฐกิจด้วย เพื่อหวังวางหลักหัวข้อ หลักใดที่เราได้คิดวาง
แล้วก็คือ สหกรณ์ ซึ่งไม่เหมือนกับสหกรณ์ดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้
สหกรณ์ที่คิดใหม่ได้วางไว้ครบรูป เป็นสหกรณ์ที่ทำให้เกิดทรัพย์

หมายความว่า เราจะหาเครื่องมือช่วยเหลือทั้งในทางเทคนิ
คในการกสิกรรมด้วยและช่วยจนถึงการเคลื่อนที่ หมายความว่า
ว่า ช่วยให้การสินค้าจำหน่ายไป ตลอดจนการที่จะหาของรับ

ประทานด้วย ซึ่งหมายความว่า เป็นสหกรณ์ที่จะหมุนรอบตัวโดย
ครบรูปและตั้งใจว่า ผู้ไม่มีงานทำก็จะหมุนไปในสหกรณ์ ซึ่งนับ
ว่าเป็นความประสงค์ของเรา

นอกจากนั้น เรายังจะเชื่อเชิญให้ผู้มีความรู้ในทางเศรษฐกิจ
มาร่วมงานด้วย แต่การที่จะทำอะไรลงไปโดยลงทุนนั้น จะ
ทำไปโดยทันทีทันใดไม่ได้ เพราะหลักเศรษฐกิจนั้น ในขั้นต้น
ต้องพิจารณากำลังทุนของเราว่า ทุนจะมีอยู่เท่าใด ถึงอย่างไรก็
ตาม อยู่ในความดำรงของเราอยู่แล้ว ในอันที่จะบำรุงเศรษฐกิจ
ให้ดีที่สุดที่จะทำได้

หลวงประดิษฐไพฑูริย์ ย้ำกับสภาผู้แทนฯ ว่า การปฏิวัติที่สม
บูรณ์แบบนั้น ไม่ใช่แต่มีการปฏิวัติในทางการเมืองเท่านั้น จะ
ต้องทำการปฏิวัติในทางเศรษฐกิจด้วย มีเสรีภาพเท่านั้นไม่พอ
จะต้องมีข้าวกินด้วย หรือกล่าวง่ายๆ ก็คือ “จะต้องมีการปฏิวัติ
ประชาธิปไตยการเมืองและประชาธิปไตยด้านเศรษฐกิจไปพร้อมๆ
กัน!”

ในไม่ช้าเค้าโครงทางเศรษฐกิจที่ท่านปรารถนาได้ร่างเสร็จและ
ส่งให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา...มีสาระสำคัญดังนี้

๑. ให้สิทธิประชาชนมีโอกาสเป็นข้าราชการทุกคน บุคคล
ที่อายุระหว่าง ๑๘-๕๕ ปี ให้รับราชการตามประเภทของงานและ
ความสามารถ โดยรับเงินเดือนประจำจากทางราชการหรือสหกรณ์

ข้าราชการแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ข้าราชการประเภทนั่งโต๊ะทำงานหรือทำงานในที่ทำการ และข้าราชการที่ใช้แรงงานกลางแจ้งแบบกรรมกร ทั้งนี้เพื่อสนองค่านิยมของคนไทยส่วนใหญ่ที่ชอบจะรับราชการ และเป็นประโยชน์ในการระดมแรงงานในประเทศออกไปใช้อย่างเต็มที่

๒. รัฐดำเนินการปฏิรูปที่ดินโดยบังคับซื้อที่ดินอันเป็นที่นา เป็นสวน และใช้ประโยชน์ทางกลีกรรมมาเป็นของรัฐบาลหรือสหกรณ์ พร้อมกับดำเนินการเกษตรกรรมเอง ซึ่งจะทำให้ผลผลิตต่างๆ เป็นของรัฐบาลหรือสหกรณ์ สามารถที่จะควบคุมราคาจำหน่ายได้ เพราะตัดพ่อค้าคนกลางออก

๓. รัฐดำเนินในเรื่องธนาคาร การขนส่งคมนาคม รวมอุตสาหกรรมเอง เพื่อตัดคนกลางหรือนายทุนที่แสวงหากำไรออก ครั้นแนวความคิดทางนโยบายเศรษฐกิจของประเทศที่ท่านปรีดีเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ก็มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในคณะรัฐมนตรีอย่างกว้างขวาง พวกที่ไม่เห็นด้วยต่างพากันโจมตีแนวความคิดของนายปรีดีว่า เป็นระบอบคอมมิวนิสต์ที่เลียนแบบในประเทศรัสเซีย

ซึ่งความคิดไม่เห็นด้วยนี้เกิดจากกลุ่ม พระยามโนปกรณักษ์ นายกรัฐมนตรี พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์ พระยาศรีวิสารวาท พระประศาสน์พิทยายุทธ และพยายามผลักดันให้

คณะรัฐมนตรีดำเนินนโยบายเศรษฐกิจอย่างรัฐบาลเก่า (สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์) ความคิดไม่เห็นด้วยกับเศรษฐกิจแผนใหม่ของนายปรีดีนี้ ได้กระจายสู่พระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนางและข้าราชการบางส่วน

การที่พระยามโนปกรณัม ถึงกับกระโดดคัดค้านนโยบายเศรษฐกิจแผนใหม่ ก็เนื่องจากคนกลุ่มนี้ยังยึดติดกับระบอบศักดินาและขุนน้ำขุนนาง มองร่างเค้าโครงเศรษฐกิจนี้ไร้ตรอนอำนาจและฐานะของตน ที่สำคัญยังมองว่าประชาชนไม่พร้อม (โง่) ที่จะนำแนวเศรษฐกิจนี้มาใช้

อีกอย่างหนึ่ง...พระยามโนปกรณัม มีความมั่นใจในตัวพระยาทรงสุรเดช พล.ร.ท.พระยาราชวังสัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอยู่เป็นอันมาก เพราะบุคคลทั้งสองนี้กำลังทหารพอที่จะให้ความมั่นใจแก่พระยามโนปกรณัม ได้

พระยามโนปกรณัมนิธิธาดาจึงคัดค้านเค้าโครงเศรษฐกิจนี้เต็มที่ว่า **“เป็นระบอบคอมมิวนิสต์!”** โดยมีพระบรมราชวินิจฉัยของรัชกาลที่ ๗ เป็นเครื่องสนับสนุน ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อนำเค้าโครงเศรษฐกิจนี้มาขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงพิจารณาแล้ว ปรากฏว่าพระองค์ไม่ทรงเห็นด้วย และได้ทรงมีพระราชวิจารณ์เค้าโครงการนี้อย่างรุนแรง ดังความบางตอนดังนี้...

“โครงการนี้นั้น เป็นโครงการอันดีอย่างแน่นอนกับที่
ประเทศรัสเซียใช้อยู่ ส่วนใครจะเอาอย่างใครนั้น ข้าพเจ้าไม่ทราบ
สตาลินจะเอาอย่างหลวงประดิษฐ์ฯ หรือหลวงประดิษฐ์ฯจะเอา
อย่างสตาลินก็ตอบไม่ได้ ตอบได้ข้อเดียวว่าโครงการทั้งสองนี้
เหมือนกันจนรายละเอียด เช่น ที่ใช้และรูปของวิธีการกระทำ จะ
ผิดกันก็แต่รัสเซียนั้นแก้ไขเป็นสยาม หรือสยามนั้นแก้ไขเป็นรัส
เซีย ถ้าสตาลินเอาอย่างหลวงประดิษฐ์ฯ ข้าวสาลีแก้ไขเป็นข้าวสาร
หรือข้าวสารแก้ไขเป็นข้าวสาลี รัสเซียเขากลัวอะไร สยามก็กลัว
อย่างนั้นบ้าง รัสเซียเขาหาวิธีตบตาคนอย่างไร สยามก็เดินวิธี
ตบตาคนอย่างนั้นบ้าง”





ลี้ภัยอยู่ต่างประเทศ

ดากเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นสายชนวนให้เกิดความแตกร้างกันขึ้นระหว่างผู้ก่อการด้วยกัน สามทหารเสือแห่งคณะราษฎรซึ่งมี พระยาทรงสุรศักดิ์ พระยา ฤทธิอัคเนย์ พระประศาสน์พิทยายุทธ ได้เอนเอียงไปร่วมสังฆ กรรมกับพระยามโนปกรณนิติธาดาที่ล่อเค้าให้คณะราษฎรเกิด ความแตกแยก

ช่วงนั้นสื่อมวลชนได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า พระยามโนปกรณฯ มีจุดประสงค์จะสร้างอมาตยาธิปไตย หรือเผด็จการจากชนชั้น ขุนนางหรือไม่ก็มอบอำนาจให้พระปกเกล้าฯ ปกครองประเทศไป ตามเดิม การที่พระยามโนปกรณฯ ได้ใช้กลอุบายต่างๆ คงได้ รับการสนับสนุนจากพวกเจ้า และพวกที่ทางคณะราษฎรได้ปลด ออกจากราชการไปแล้ว เพราะเวลานั้นพวกเจ้ากำลังเตรียมแผน การจะยึดอำนาจกลับคืน ซึ่งขณะนั้นทางรัฐบาลสืบทราบว่ **“พระ องค์เจ้าบรมเดชกำลับริบรวรรวมกำลังทางทหารอยู่”** (แต่ในบันทึก

ชีวิตทางการเมืองของ พ.อ.พระยาฤทธิ์อัคเนย์ กล่าวไว้ว่า เรื่องนี้เป็นไปไม่ได้ พระยามโนปกรณัม มีความคิดเห็นแนวทางเศรษฐกิจเป็นของตัวเอง)

ความอลเวงปั่นป่วนในกลุ่มคณะราษฎร ทุกอย่างอยู่ในสายตาพระยาพหลพลพยุหเสนา และ พ.ต.หลวงพิบูลสงคราม โดยสังเกตเห็นว่า สามทหารเสือแห่งคณะราษฎรกลับไปสมัครสมานกับพระยามโนปกรณัม และพรรคพวกเขา นอกเหนือไปกว่านี้ ทางด้านพระยาทรงฯ พยายามดำเนินการในอันเกี่ยวแก่ด้านการทหารอย่างเอกเทศ โดยมีได้มีการปรึกษารือกับพระยาพหลฯ เสียก่อน ในฐานะผู้บัญชาการทหารบก

ร่างเค้าโครงเศรษฐกิจใหม่ของท่านปรีดีถูกพระยามโนปกรณัม แซ่เย็นถึง ๒ เดือน ไม่ยอมเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนเค้าโครงนี้ และหากนำเสนออีกคาดว่าจะ ต้องผ่านสภาฯ เพื่อประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติต่อไป

จนเมื่อมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๔๗๖ นายจรูญ สืบแสง ได้ลุกขึ้นโดยโจมตีพระยามโนปกรณัมอย่างรุนแรงว่า “รัฐบาลนี้มีได้ให้ความสนใจในทางเศรษฐกิจดังคำปฏิญาณที่เคยกล่าวว่า จะบำรุงความสมบูรณ์ของราษฎรไม่ให้ราษฎรอดอยาก และให้มีงานทำ...”

นายจรรยา สืบแสง ได้ย้ำอีกว่า “นโยบายในทางเศรษฐกิจนี้ คณะรัฐมนตรีมีความเห็นไม่ลงรอยกัน ต่างคนก็ต่างเห็นชอบไปคนละทาง มีความรังเกียจเจียดกันในตัวบุคคลบ้าง นโยบายบ้าง นโยบายของหลวงประดิษฐฯ มีบางคนเข้าใจไปว่าเป็นนโยบายคอมมิวนิสต์ หรือของโซเชี่ยลลิสต์ แต่เราต้องคิดว่านโยบายเป็นไปในทางใดก็ตาม ก็หากจะเป็นไปในทางที่จะให้ราษฎรได้รับประโยชน์แล้ว ก็ควรจะเสียสละได้แม้แต่ชีวิต”

ต่อมาอีกสองวัน (๑๒ มี.ค. ๒๔๗๖) คณะกรรมการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจที่รัฐบาลตั้งขึ้นได้ประชุมกัน ประกอบด้วย หลวงคหกรรมบดี, หลวงเดชสทกรณ, หลวงเดชาติวงศ์ วราวัณ, พ.อ.พระยาทรงสุรเดช, นายทวี บุญยเกษตร, นายแนบ พหลโยธิน, หลวงประดิษฐ์มนูธรรม, นายประยูร ภมรมนตรี, พระยามโนปกรณนิติธาดา, พล.ร.ท.พระยาราชวังสัน, นายวิลาศ โอสถานนท์, พระยาศรีวิสารวาจา, ม.จ.สกลวรรณากร วรวรรณ, หลวงอรรถสารประสิทธิ์

ผลของการพิจารณาไม่เป็นที่ตกลงกันได้ พวกของท่านปรีดีได้สนับสนุนทั้งเค้าโครงการมิให้มีการตัดทอน ทางฝ่ายพระยามโนปกรณฯ และพวกต่างคัดค้านไม่เห็นด้วยเหมือนเดิม

ในบรรดาผู้ก่อการด้วยกันได้พิจารณากันถึงเรื่องนี้ ก็ปรากฏว่า ฝ่ายทหารส่วนมากไม่มีใครเห็นด้วย นอกจากฝ่ายพล

เรือนชั่วล้วนแล้วเป็นลูกศิษย์ลูกหาของท่านปรีดี

แต่เมื่อคณะรัฐมนตรีส่วนมากไม่เห็นด้วย คำโครงการเศรษฐกิจนี้จึงตกไปไม่มีใครนำเสนอสภาผู้แทนฯ เพราะคณะรัฐมนตรีถือว่าเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารประเทศโดยตรง ส่วนสภานั้นมีหน้าที่ควบคุมโดยมีหน้าที่ให้ความไว้วางใจ หรือไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีเท่านั้น

ดังจะเห็นได้จากบันทึกชีวิตการเมืองพระยาฤทธิอัคเนย์ โดยเสทือน ศุภโสภณ เขียนไว้ว่า “สำหรับเรื่องนี้ก็ได้ปรากฏว่าหลวงประดิษฐฯ ได้โต้เถียงอะไรรุนแรงในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี และปรากฏว่าในครั้งนั้นพระยามโนปกรณณ์ กับพระยาราชวังสัน ยังเปิดโอกาสให้หลวงประดิษฐฯ ได้นำโครงการนี้ออกลองใช้ดูก่อน เอาเฉพาะในภาคหนึ่ง มณฑลหนึ่งหรือจังหวัดหนึ่งดูก่อน โดยจัดเป็นเทศบาลมีอุตสาหกรรมภายในครอบครัวขึ้น แล้วนำคำโครงการเศรษฐกิจนี้มาทดลองใช้ดู ให้เห็นผลอย่างจริงจัง ถ้าหลวงประดิษฐฯ ไม่ตกลงตามนี้...เรื่องจึงค้างอยู่แค่นี้”

คาดว่า ที่ท่านปรีดีไม่ยอมรับเงื่อนไขของฝ่ายพระยามโนปกรณณ์ เพราะเล็งเห็นว่า เป็นการซื้อเวลาและมีเจตนาบิดเบือนคำโครงการเศรษฐกิจของท่าน จึงไม่เห็นด้วยกับวิธีการนี้

นอกจากนี้รัฐบาลพระยามโนปกรณณ์ ยังมีเป้าหมายที่จะถล่มกลุ่มนายปรีดี ด้วยการออกคำสั่งให้ข้าราชการทั้งทหารและ

พลเรือน รวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ลาออกจากสมาชิกของสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง

สมาคมที่ได้รับความกระทบกระเทือนตามคำสั่งนี้คือ “สมาคมคณะราษฎร” นั้นเอง เรื่องนี้จึงได้นำเข้าสภาในวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๔๗๖ โดยมีพระยานิติศาสตรวิศาล นายกสมาคมเป็นเจ้าของกระทู้ได้กล่าวโจมตีรัฐบาลในการออกคำสั่งนี้ นอกจากนี้ยังมีสมาชิกสภาผู้แทนที่เป็นผู้ก่อการหลายสาย เช่น นายมังกร สามเสน หลวงโกวิทอภัยวงศ์ (นายควง อภัยวงศ์) นายจรูญ สืบแสง ผลัดกันลุกขึ้นโจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรงตลอดเวลา

ในที่สุดการลงมติสภาตกลงให้ออกกฎหมายห้ามข้าราชการประจำเข้าเกี่ยวข้องกับการเมืองเสียก่อน จึงจะใช้คำสั่งเช่นนั้นได้

รัฐบาลพระยามโนปกรณ โยงยังคิดเข้าคุกสภาให้อยู่ในกำมือ โดยติดต่อพระยาทรงสุรเดชนำทหาร ๑ กองร้อยพร้อมด้วยอาวุธเข้าคุกสภาวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๗๖ เพื่อตรวจอาวุธบรรดา ส.ส. นอกจากนั้นคนที่ประชุมสภายังได้มีนายทหารซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองในฐานะใดๆ พวกกันไปนั่งเข้าแถวยาว ทุกคนแต่งเครื่องแบบและมีปืนประจำตัวทุกคน คล้ายกับคุมเชิง ส.ส. และรัฐมนตรีที่มีแนวความคิดค้านรัฐบาล โดยเฉพาะกลุ่ม ส.ส. ที่เป็นพรรคพวกนายปรีดี พนมยงค์

บรรดา ส.ส. พวกกันโถมตีกล่าวหารัฐบาลใช้อำนาจทหารเข้ามาข่มขู่สถาบันรัฐสภาอันทรงเกียรติ แต่พระยามโนปกรณัมได้ลุกขึ้นแถลงว่า “...ทหารนั้นถือว่าเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องความสงบ เมื่อวานนี้ความปรากฏแก่เขาว่ามีบางคนพกอาวุธเข้ามาเป็นที่น่าหวาดเสียวแก่สมาชิก เมื่อเขาถือว่าเป็นหน้าที่จะระงับความสงบจึงขอย่าได้พกอาวุธเข้ามาในที่ประชุมเลย”

บ่ายวันเดียวกันนั้น คณะรัฐมนตรีได้ประชุมกัน ณ วังปารุสกวัน หลวงประดิษฐฯ มิได้เข้าประชุมด้วย พระยามโนปกรณัม ในฐานะนายกรัฐมนตรี ได้นำสภาพของรัฐสภาและ ส.ส. (พุ่งเป้าไปที่กลุ่มนายปริติ) อันเนื่องจาก ส.ส. ที่มาจากสมาชิกที่ก่อการฝ่ายพลเรือนไม่พอใจในเรื่องรัฐบาลระงับโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ จนมีการโต้เถียงกันอย่างรุนแรง

ที่สุดคณะรัฐมนตรีมีเสียงส่วนใหญ่ “เห็นสมควรจะปิดสภาผู้แทนฯ เสียชั่วคราว แล้วมีการเลือกตั้งขึ้นใหม่?”

อย่างไรก็ดีการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันนั้น พันตรี หลวงพิบูลสงคราม ได้คัดค้านว่า การปิดสภาเป็นการละเมิดกฎหมายรัฐธรรมนูญ ถ้ากระทำเช่นนั้นก็เป็นการกระทำอย่างเผด็จการนั่นเอง!

ตอนค่ำของวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๗๖ มีพระราชกฤษฎีกาปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา



ท่านปรีดี พนมยงค์ ขณะกำลังจะออกเดินทางไปประเทศฝรั่งเศส

โดยมีเงื่อนไขว่า “ตราบไดยังไม่มีการเลือกตั้งสภาผู้แทนฯ ตามรัฐธรรมนูญก็ยังไม่สามารถเรียกประชุมสภาผู้แทนฯ ได้ พร้อมกันนี้ให้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ขึ้นบริหารประเทศ และมีอำนาจต่างๆ ซึ่งรัฐธรรมนูญได้ให้ไว้...นอกจากนี้ให้รอการใช้บทบัญญัติต่างๆ ในรัฐธรรมนูญซึ่งขัดกับพระราชกฤษฎีกานี้ ส่วนบทบัญญัติอื่นๆ นั้นให้เป็นอันคงใช้อยู่ต่อไป”

รุ่งขึ้น...๑ เมษายน ๒๔๗๖ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี ๑๘ คน โดยเอาออก ๕ คน รับเข้ามาใหม่ ๕ คน พวกที่ถูกออกมีหลวงประดิษฐมนูธรรม, นายแนบ พหลโยธิน, นายด้วง ภูพานุกรม, หลวงเดช สหกรณ์, พระยาประมวลิชาพล อันเป็นกลุ่มรัฐมนตรีสายนายปรีดีทั้งสิ้น

ฝ่ายพระยามโนปกรณีย์ และพวกยังได้เปิดแผนรุกไล่ นายปรีดีอย่างต่อเนื่องด้วยการเตรียมออกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช ๒๔๗๖ โดยมีบทกำหนดโทษว่า ผู้ใดสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ ไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร หรือเอกสารตีพิมพ์ หรือด้วยอุบายใดๆ ก็ตาม มีโทษจำคุกไม่เกิน ๑๐ ปี และปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท ผู้ที่เป็นหัวหน้าเป็นผู้จัดการหรือพนักงานของสมาคมใดๆ ไม่ว่าจะเป็นสมาคมลับหรือไม่ก็ตาม แต่เป็นสมาคมที่มีวัตถุประสงค์สนับสนุนลัทธิ

คอมมิวนิสต์แล้ว ให้จำคุกไม่เกิน ๑๐ ปี และปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาทด้วย

พ.ร.บ. ว่าด้วยคอมมิวนิสต์นี้ จะประกาศใช้ในวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๔๙๖ บรรดาพวกฟ้องและลูกศิษย์ของท่านปรีดีได้แนะนำให้ท่านเดินทางออกไปอยู่ต่างประเทศสักพักหนึ่งเสียก่อน เพราะเป็นที่แน่นอนแล้วว่า พระยามโนปกรณีย์ และพวกต้องกำหราบปราบปรามหลวงประดิษฐฯ ต่อเมื่อเหตุการณ์ทางบ้านเมืองเรียบร้อยแล้ว จึงค่อยหาทางกลับมามาประเทศไทยต่อไป ด้านหลวงพิบูลสงครามเองก็รับรองว่าจะหาทางช่วยเหลือ

ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ตระหนักถึงภัยและเพื่อหลีกเลี่ยงการนองเลือดที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกขณะจึงตกลงใจที่จะเดินทางออกต่างประเทศ โดยมีกำหนดการเดินทางในตอนเย็นวันที่ ๑๒ เมษายน

ทางด้านรัฐบาลโดยพระยามโนปกรณีย์ เองก็มิกล้าจะรุกไล่อะไรไปมากกว่านี้ เนื่องจากพลพรรคของท่านปรีดีมีอยู่มากมายทั่วทุกวงการ จึงได้เสนอต่อท่านว่า การเดินทางไปต่างประเทศของหลวงประดิษฐ์ฯ นั้น เพื่อไปดูกิจการงานภาคปฏิบัติต่างประเทศที่ได้ผลจริงอีกครั้งหนึ่ง

ความคิดแต่แรกหลวงประดิษฐ์ฯ จะเดินทางไปยังประเทศญี่ปุ่น แต่แล้วก็เปลี่ยนใจเดินทางไปประเทศฝรั่งเศส ในการนี้

รัฐบาลได้ออกใบรับรองตัวหลวงประดิษฐฯ ต่อรัฐบาลทั่วโลก และให้ค่าใช้จ่ายใช้สอยเลี้ยงชีพระหว่างอยู่ต่างประเทศ ปีละ ๑,๐๐๐ ปอนด์ คิดเป็นเงินไทยในเวลานั้นราว ๑๑,๐๐๐ บาท

เมื่อใกล้เวลาเดินทางไปต่างประเทศได้มีนักข่าวของหลายสำนักเข้าไปสัมภาษณ์หลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งท่านได้ให้คำตอบชี้แจงมีใจความว่า

“การไปต่างประเทศนี้ ยังไม่มีกำหนดกลับเมื่อใด จนกว่า รัฐบาลจะเรียกกลับ”

ต่อคำถามที่ว่าทางรัฐบาลออกแถลงการณ์ว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และโครงการของท่านเป็นคอมมิวนิสต์นั้น ได้รับคำตอบว่า “ข้าพเจ้าไม่ใช่คอมมิวนิสต์ แต่ข้าพเจ้ายอมรับว่า ข้าพเจ้าเป็นเพียงเรดิกัลโซเชี่ยลลิสต์เท่านั้น จะเป็นคอมมิวนิสต์ได้อย่างไร? ในเมื่อโครงการของข้าพเจ้านั้นมีทั้งโซเชี่ยลลิสต์ ลิเบอรัล สหกรณ์ รวมผสมอยู่ในโครงการของข้าพเจ้าด้วย”

เมื่อรัฐบาลประกาศใช้ พ.ร.บ. ว่าด้วยคอมมิวนิสต์ประกาศใช้ หลวงประดิษฐฯ พร้อมด้วยภรรยาได้เดินทางออกนอกประเทศในเย็นวันที่ ๑๒ มิถุนายน โดยเรือไกลออกจากท่าปิโเมื่อเวลา ๑๖.๓๐ น. มีญาติสนิทมิตรสหายรวมไปถึงรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลไปส่งกันคับคั่ง หนึ่งในจำนวนนั้นมีพระยาพหลพลพยุหเสนาได้โอบกอดอำลากันอย่างลึกซึ้ง!

ครั้นท่านปรีดีเดินทางถึงปารีสได้ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ของประเทศนั้นอีกครั้งหนึ่ง มีความว่า...

“ข้าพเจ้าไม่มีความมุ่งหมายที่จะทำร้ายล้างลัทธิคนมีเงิน สิ่งที่ข้าพเจ้าพึงปรารถนาก็คือ เพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของราษฎรเท่านั้น ข้าพเจ้าประสงค์อย่างยิ่งที่จะผดุงชาติโดยได้ประกอบการอุตสาหกรรม และการงานต่างๆ ไป ลัทธิคอมมิวนิสต์ในกรุงสยามมีอิทธิพลเล็กน้อยเท่านั้น ถ้าจะกล่าวตามใจชอบของข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้ามีความมุ่งหมายในทางเดียวกับพรรคเลเบอร์ พรรคกรรมกรในประเทศอังกฤษ”

ท่านปรีดีได้กล่าวย่ำถึงเรื่องตนถูกกล่าวหาเป็นคอมมิวนิสต์อีกว่า “ข้าพเจ้าไม่ใช่คอมมิวนิสต์อย่างที่บางคนเข้าใจ และไม่เคยติดต่อสมาคมคอมมิวนิสต์ยุคที่สามเลย...”





พระยาพหลฯ ยึดอำนาจ ท่านปรีดี กลับประเทศไทย

ชาวของท่านปรีดี พนมยงค์ เดินทางออกประเทศไทย
ยังไม่ทันจะจางหาย การเมืองภายในประเทศได้เกิดเรื่องวุ่นวาย
นั่นก็คือ การลาออกจากราชการทางตำแหน่งทางการเมืองของสี
หทารเสือแห่งคณะราษฎร (พระยาพหลฯ พระยาทรงฯ พระยา
ฤทธิฯ พระประศาสน์ฯ) ล้อมวลชนได้พากันวิจารณ์กันไปต่าง
ๆ นานา

ซึ่งส่วนใหญ่พากันกล่าวว่า พระยาพหลฯ นั้นตกหลุม
พรางของพระยามโนปกรณฯ โดยใช้พระยาทรงฯ พระยาฤทธิฯ
พระประศาสน์ฯ เป็นเครื่องมือดำเนินกลุบายเพื่อขจัดพวกพ้อง
(หรือที่คิดว่าเป็น) ของนายปรีดีให้ออกจากเส้นทางการเมืองและ
การทหาร

ผลของการลาออกของสีหทารเสือมีผลในวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๔๗๖ จากนั้นได้มีประกาศตั้งนายทหารรักษาราชการที่
ว่างเว้นลงในวันที่ ๑๘ มิถุนายน ความว่า **ทรงพระกรุณาดำริ**

เห็นว่าตำแหน่งหน้าที่ทั้งสามนี้ (ผู้บัญชาการทหารบก, ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ, ตำแหน่งเจ้ากรมยุทธการทหารบก) ไม่สมควรให้ว่างอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้...

๑. พลตรีพระยาพิชัยสงคราม เป็นผู้รักษาราชการตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก

๒. พันเอกพระยาศรีสิทธิสงคราม เป็นผู้รักษาราชการในตำแหน่งเจ้ากรมยุทธการทหารบก

๓. พันโทหลวงพิบูลสงคราม รองผู้บังคับการทหารปืนใหญ่ เป็นผู้รักษาราชการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ

ฝ่ายพระยามโนปกรณณ์ กับพวกเห็นว่าสถานการณ์บ้านเมืองนั้น ตกอยู่กับฝ่ายตนอย่างสิ้นเชิง?

แต่แล้ว...กลางดึกของวันที่ ๑๙ มิถุนายน ผู้คนชาวกรุงเทพฯ ต่างเข้าหลบนอนอยู่ในห้วงของนิทรา แต่คนส่วนหนึ่งกลับทำในสิ่งตรงกันข้าม ได้มีกองทหารจำนวนมากได้เคลื่อนตัวออกจากกรมกอง ควบคุมตามสถานที่สำคัญของทางราชการมีรังปืนกลและรถถังเข้าประจำที่อย่างพร้อมเพรียง...ใช่แล้ว มันเป็นกองกำลังรัฐประหารยึดอำนาจ!

การรัฐประหารครั้งนี้มี พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นประธาน พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าฝ่ายทหารบก

น.ท.หลวงศุภชลาศัย ร.น. เป็นหัวหน้าฝ่ายทหารเรือ และหลวง
นฤเบศร์มานิต เป็นหัวหน้าฝ่ายพลเรือน

การยึดอำนาจของพระยาพหลฯ ครั้งนี้ไม่ได้รับการต่อต้านจากกลุ่มพระยามโนปกรณณ์ แต่อย่างใด แฉลงการณ์ฉบับแรกชี้แจงสาเหตุแห่งการรัฐประหาร พอสรุปได้ความว่า

“ด้วยคณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดิน ณ บัดนี้ไม่ครบถ้วนตามรัฐธรรมนูญ โดยเริ่มต้นเปิดสภาผู้แทนราษฎร แล้วจึงใช้รัฐธรรมนูญเป็นอันมากหลายมาตรา คณะทหารบก ทหารเรือและพลเรือน จึงเห็นเหตุจำเป็นต้องเข้ายึดอำนาจการปกครอง เพื่อให้มีการเปิดสภาผู้แทนดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ขอประกาศให้ราษฎรประชาชนทั้งหลายอย่ามีความตระหนกตกใจ จงช่วยกันรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง...”

ตอนเย็นของวันที่ ๒๐ มิถุนายน พระยาพหลฯ ได้ให้เจ้าพระยาพิชัยญาติ ประธานสภาผู้แทนราษฎร และ ร.ท.จรัญ ณ บางช้าง พร้อมด้วยสมาชิก ๑ ใน ๓ ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน เพื่อทูลเกล้าฯ ขอเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร พร้อมกันนี้ได้แต่งตั้งพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรีบริหารประเทศชาติต่อไป

ต่อมาวันที่ ๒๒ มิถุนายน สภาผู้แทนราษฎรได้เปิดประชุมกันขึ้นอีกวาระหนึ่ง หลังจากเจียบหายไปถึง ๘๑ วัน พระยา

พหลฯ เป็นนายกรัฐมนตรี ๑๕ วัน ก็กราบถวายบังคมลาออก เมื่อสถานการณ์เข้าสู่ภาวะปกติ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงขอให้พระยาพหลฯ เป็นนายกฯ ต่อไป ท่านจึงรับเป็นนายกฯ อีกครั้งหนึ่ง

ต้นเดือนกันยายน ๒๔๗๖ หนังสือพิมพ์ได้ประโคมข่าว รัฐบาลไฟเขียวให้นายปรีดี พนมยงค์ กลับประเทศไทยได้ พวกพระยามโนปกรณีย์ และเชื้อพระวงศ์ที่จงรักภักดีต่อระบบพระมหากษัตริย์อย่างเช่น พระองค์เจ้าบรมเดช ปากันโถมตีรัฐบาลในทำนองให้นายปรีดีกลับมา ก็เท่ากับเอาเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดีเอามาใช้ พระยาพหลฯ จึงมีแถลงการณ์ให้ประชาชนทราบ ว่า...

“การที่หลวงประดิษฐ์ฯ เดินทางกลับประเทศสยามนั้น มิได้หมายความว่า จะนำเอาเค้าโครงเศรษฐกิจมาใช้แต่ประการใด รัฐบาลนี้ยังเคารพเอกลิทธิของเอกชนนี้อยู่ และขอปฏิญาณว่าเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ จะไม่นำเอามาใช้เด็ดขาด”

เช้าตรู่วันที่ ๒๙ กันยายน ๒๔๗๖ หลวงประดิษฐ์ฯ และท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ภริยาเดินทางเข้ามาถึงกรุงเทพฯ มีประชาชนและนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเพื่อนๆ ร่วมก่อการปฏิวัติ ๒๔๗๕ มาต้อนรับที่ท่าน้ำวังบางขุนพรหมกัน

อย่างคับคั่ง

ต่อมาในวันที่ ๑ ตุลาคม ปีเดียวกัน มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นรัฐมนตรีรับราชการสนองพระเดชพระคุณแผ่นดิน

อย่างไรก็ดีกลุ่มที่เป็นปรปักษ์กับท่านปรีดีและหวาดระแวงภัยคอมมิวนิสต์ อย่างพระองค์เจ้าบรมเดชและขุนนางทั้งหลาย จนถึงนายทหารบางพวกที่ยังจงรักภักดีในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ต่างไม่พอใจอย่างยิ่ง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระองค์เจ้าบรมเดช (ยังมีบทบาททางการเมืองอยู่มาก) ไม่พอพระทัยกลุ่มคณะราษฎรที่หมิ่นพระบรมเดชานุภาพของพระมหากษัตริย์อยู่บ่อยครั้ง อีกทั้งยังมีกรณีนายถวัลย์ ฤทธิเดช ผู้นำกรรมกร ได้ทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพด้วยการฟ้องร้องพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อศาลแพ่งในคดีหมิ่นประมาทตน ซึ่งเรื่องนี้ผู้กล่าวหาให้ร้ายว่า หลวงประดิษฐ์ฯ อยู่เบื้องหลัง

ด้วยเหตุนี้ พระองค์เจ้าบรมเดชกับนายทหารตามหัวเมืองต่างๆ เช่น อยุธยา นครสวรรค์ พิษณุโลก นครราชสีมา อุบลราชธานี คิดก่อการยึดอำนาจนำทหารในสังกัดตั้งเข้ามาเมืองหลวง เข้ายึดดอนเมืองทุ่งบางเขน แครายไว้ในวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๔๗๖ พร้อมกับยื่นคำขาดเสนอกับรัฐบาลว่า...

“คณะรัฐมนตรีปล่อยให้คนดูหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และเอาหลวงประดิษฐมนูธรรมกลับมาเพื่อดำเนินการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ จึงขอให้คณะรัฐบาลถวายนั่งคมลาออกจากตำแหน่งภายใน ๑ ชั่วโมง มิฉะนั้นจะใช้กำลังบังคับและจะเข้ายึดการปกครองชั่วคราว จนกว่าจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่ ซึ่งไม่มีนายทหารประจำการเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย”

ทางรัฐบาลพระยาพหลฯ ได้ออกแถลงการณ์ให้ประชาชนได้ทราบทั่วประเทศมีใจความว่า พระองค์เจ้าบรมเดช, พระยาศรีสิทธิสงคราม, พระยาเทพสงคราม เป็นกบฏต่อแผ่นดินและพยายามล้มล้างระบอบประชาธิปไตยยกเลิกรัฐธรรมนูญ และสถาปนากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ดั้งเดิม

การรบพุ่งทั้งฝ่ายทหารรัฐบาลซึ่งนำโดย พ.ต.หลวงพิบูลสงคราม และฝ่ายกบฏเป็นไปอย่างรุนแรงตั้งแต่วันที่ ๑๒ ตุลาคม ฝ่ายกบฏค่อยถอยออกจากเมืองหลวงไปสระบุรีเรื่อยไปถึงอำเภอปากช่อง นครราชสีมา และในที่สุดฝ่ายกบฏได้แพ้ลงอย่างราบคาบในวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๔๗๖ พระองค์เจ้าบรมเดชทรงลี้ภัยไปอยู่ไซ่ง่อนประเทศเวียดนาม

ในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๗๖ รัฐบาลได้จัดให้มีการเลือกตั้งทางอ้อม คือ มีการเลือกตั้งผู้แทนตำบลก่อน แล้วผู้แทนตำบล

เลือกผู้แทนราษฎรอีกครั้ง ได้ ส.ส. ๗๘ คน ต่อจากนั้นก็มีพระราชกฤษฎีกาตั้งสมาชิกประเภทสองขึ้นเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม มีจำนวนเท่ากับสมาชิกประเภทหนึ่งคือ ๗๘ คน

ได้มีการเปิดประชุมสภาผู้แทนครั้งแรกในวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๗๖ วาระการประชุมที่สำคัญในวันนั้นเป็นของนายฟัก ณ สงขลา ส.ส. อุตรดิตถ์ เสนอญัตติให้ทำการสอบสวนหลวงประดิษฐ์มนูธรรมว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่?

ปรากฏว่าได้รับการปฏิกิริยาอย่างกว้างขวางจากสมาชิกสภา ในที่สุดสภารับหลักการเป็นเอกฉันท์ มีการตั้งกรรมาธิการขึ้น ๓ นาย และผู้เชี่ยวชาญอีกสองท่าน คือ ม.จ.วรรณไวทยากร วรวรรณ, พระยาศรีสังกร, พระยานรราชสุวัชน ผู้เชี่ยวชาญได้แก่ เซอร์โรเบิร์ต ฮอลแลนด์, นายอาร์กียอง

กรรมาธิการและผู้เชี่ยวชาญคณะนี้ ได้เปิดประชุมเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๔๗๗ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งในที่ประชุมได้ตกลงกันว่า คณะกรรมาธิการชุดนี้ไม่ใช่คณะกรรมาธิการตุลาการ และประเด็นอันพึงพิจารณาก็ไม่ใช่ประเด็นข้อหาในตุลาการ หากเป็นประเด็นกล่าวหาทั่วไปทางการเมือง...

เพราะฉะนั้นประเด็นอันพึงพิจารณามีใช่ประเด็นข้อกฎหมาย หากเป็นประเด็นข้อการเมืองที่ว่า หลวงประดิษฐ์มนูธรรมมีความเห็นทางการเมืองที่ว่า เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่? ในการ

พิจารณาต้องวางบทวิเคราะห์ศัพท์ว่า...คอมมิวนิสต์คืออะไรเสียก่อน!

โดยหน้าที่วิเคราะห์ศัพท์เป็นหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญสองท่านที่เชิญมา เมื่อได้ปมวิเคราะห์ศัพท์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงมีการซักถามหลวงประดิษฐฯ คณะกรรมการทำงานกันถึง ๑๐ มีนาคม ๒๔๗๗ ก็ได้นำบันทึกของคณะกรรมการเข้าสู่สภาทันที ซึ่งมีการโต้เถียงระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนฯ พอหอมปากหอมคอ

ในที่สุด พระยาสรยุทธเสนี ประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้กล่าวต่อที่ประชุมว่า “ข้าพเจ้าขอแสดงความปลานปลื้มต่อผู้ถูกกล่าวหาที่พ้นจากมลทิน”

สิ้นเสียงประกาศ มวลสมาชิกสภาฯ ต่างปรบมือแสดงความยินดีให้กับท่านปรีดี พนมยงค์ พร้อมกันนี้ท่านได้ลุกขึ้นกล่าวกับมวลสมาชิกในสภาฯ ว่า...

“ข้าพเจ้าขอปฏิญาณกับท่านทั้งหลายอีกครั้งหนึ่งว่า ความคิดเห็นของข้าพเจ้ามิได้เป็นคอมมิวนิสต์เลย แม้แต่เค้าโครงทางเศรษฐกิจที่พูดตะกึกก็ตาม ถ้าหากเพียงดูรายงานของคณะกรรมการแล้วจะเห็นได้เอง คือ ข้าพเจ้ามิได้เป็นคอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องพูดอะไรอีก ขอขอบคุณท่านทั้งหลาย และขอรับใช้สภานี้ และประชาชนให้ถึงซึ่งความสุขสมบูรณ์ต่อไป”



ขัดแย้งกับจอมพล ป. และ: ต่อสู้กับญี่ปุ่นจนถึงที่สุด

4 กลักรุ่งอรุณของวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ กองทัพญี่ปุ่นได้เปิดจากการโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์อย่างยับเยิน สร้างความเสียหายแก่กองทัพเรือของสหรัฐอเมริกาในย่านแปซิฟิกจนหมดเขี้ยวเล็บ

ในเวลาเดียวกัน...วิฤกระบายเสียงของประเทศอังกฤษได้กระจายข่าวอย่างครึกโครมว่า ขบวนเรือของญี่ปุ่นได้มุ่งหน้ามาสู่อ่าวไทย โดยมีเป้าหมายที่จะยกพลขึ้นบกสู่ประเทศไทย

แต่เป็นที่น่าเสียใจ คนไทยส่วนมากมิได้ล่วงรู้ว่าภัยสงครามจะมาเยือน คำคืนของวันที่ ๗ ธันวาคม บรรดาเทพีจากจังหวัดต่างๆ จะขึ้นประชันโฉมกันบนเวทีประกวดนางสาวไทยที่สวนอัมพร แต่อีกด้านหนึ่งของกรุงเทพฯ บรรดาชาวญี่ปุ่นในประเทศไทยได้มีการเคลื่อนไหวอย่างผิดสังเกต แม้กระทั่งทางภาคเหนือภาคใต้พ่อค้านักธุรกิจชาวญี่ปุ่นพากันเดินขวัไหว่ทั่วเมือง (ทราบภายหลังว่าคนเหล่านี้เป็นนายทหารเข้ามาทำจารกรรมและ

สำรวจเส้นทางเพื่อทำการยึดครองประเทศไทย)

และแล้วเวลา ๒๓.๐๐ น. นายยามาโมโตะ เอกอัครราชทูตและทหารญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งได้ขอเข้าพบนายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีต่างประเทศของไทย เพื่อขอเจรจาเกี่ยวกับความเป็นความตายของประเทศไทย รัฐมนตรีต่างประเทศพร้อมด้วย พล.ต.อ.อดุลย์ อดุลเดชจรัส รองนายกรัฐมนตรี ผู้สั่งราชการแทนนายกรัฐมนตรี และพล.อ.มังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีกลาโหม ได้เข้าเจรจากับทูตญี่ปุ่นที่วังสวนกุหลาบ

ญี่ปุ่นได้ยื่นคำขาด ขออาศัยดินแดนไทยเป็นทางผ่านให้แก่งองทหารญี่ปุ่นเพื่อไปโจมตีอังกฤษที่มลายูและพม่าโดยขอทราบคำตอบจากรัฐบาลไทยภายใน ๒ ชั่วโมง รัฐมนตรีทั้งสามไม่สามารถจะให้คำตอบได้ เนื่องจากท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม (หลวงพิบูลสงคราม) ไปราชการชายแดนด้านพระตะบองเมื่อจอมพล ป. ทราบเรื่องจากโทรเลขด่วนของ พล.ต.อ.อดุลย์ อดุลเดชจรัส จึงรีบเดินทางกลับพระนครทันที

แต่แล้วในเวลา ๐๒.๐๐ น. ของวันที่ ๘ หรือถัดจากการยื่นคำขาดของญี่ปุ่นเพียงสามชั่วโมง กองทัพญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกตามจุดต่างๆ ริมฝั่งทะเลด้านตะวันออกทางภาคใต้ของประเทศไทย เช่น สงขลา ปัตตานี ชุมพร นครศรีธรรมราช ประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งที่บางปู สมุทรปราการ นอกจากนี้ทางภาคพื้นดิน

ทหารญี่ปุ่นได้บุกเข้าทางพระตะบอง อรัญประเทศ

เป็นเหตุให้กองทหาร ตำรวจ ข้าราชการและพลเรือนพากันจับอาวุธขึ้นต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่นอย่างกล้าหาญ จนกองทัพลูกพระอาทิตย์เคลื่อนทัพไม่ได้สะดวก ทั้งสองฝ่ายต่างบาดเจ็บล้มตายกันเป็นจำนวนมาก

จอมพล ป. กลับถึงพระนครเมื่อเวลา ๐๖.๕๐ น. นั้น หมายถึงมีการรบพุ่งเกือบจะ ๕ ชั่วโมงอยู่แล้ว ที่วังสวนกุหลาบ คณะรัฐมนตรีมีการโต้เถียงกันอย่างดุเดือดว่าจะรบหรือยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไป

ฝ่ายหนึ่งนำโดย ท่านปรีดี พนมยงค์ เสนอให้รักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ถ้าประเทศใดมาเหยียบย่ำแดนเราก็จะต้องสู้ตาย และจะต้องทำการต่อต้านไปตามวาทะที่ประกาศต่อคนทั่วโลกถึงความเป็นกลาง

แต่จอมพล ป. พิบูลสงครามไม่เห็นด้วยที่คนไทยจะสู้กับญี่ปุ่นเพราะมีกำลังทหารที่แตกต่างกันมาก (ขณะนั้นญี่ปุ่นเป็นมหาอำนาจทางการทหารเช่นเดียวกับประเทศตะวันตก) และคำว่า “สู้” ต้องมาพิจารณาดูว่า ควรจะทำการต่อสู้หรือไม่ ถ้าสู้จะสู้ด้วยวิธีใด แต่ถ้าจำเป็นแล้วจะต้องสู้กันแหลกไม่มีใครในโลกนี้กลัวใคร แต่ถ้าเกี่ยวกับประเทศอธิปไตยและความปลอดภัยของประชาชนต้องพิจารณากันอย่างลึกซึ้ง

ในที่สุดก็ได้ข้อตกลงว่า “ทางไทยจะสั่งหยุดยิงและวินิจัยไปในทางที่เราจะไม่รบกับญี่ปุ่นแล้ว เราก็ควรจะตกลงกับเขาด้วยว่าเราจะไม่รบกับอีกฝ่ายหนึ่ง คือจะไม่รบกับอังกฤษและอเมริกาด้วย และควรจะเอาแบบประเทศสวีเดน คือ ให้แต่ทางผ่านไปเท่านั้น แต่เราจะไม่ช่วยอะไรหมด เพราะตามข้อเสนอของญี่ปุ่นนั้นเป็นเรื่องการร่วมมือทางทหารทั้งนั้น ไม่ใช่เพียงแต่ให้เดินทัพผ่านอย่างเดียว จึงเห็นว่าเราควรร่างข้อตกลงของเราเองมาดูกันเสียใหม่เป็นไปในรูปให้แต่ทางผ่านอย่างเดียว” (ประเทศไทยในระหว่างมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒ : นายทวี บุณยเกตุ)

ทางฝ่ายญี่ปุ่นยอมตกลงตามนี้ แต่มีข้อเสนอเจรจากับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและรัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจ (กระทรวงพาณิชย์) เพื่อเจรจากันในเรื่องเศรษฐกิจกับการคลัง

นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้กล่าวยากับตัวแทนฝ่ายไทยที่เข้าเจรจากับญี่ปุ่นว่า “เรื่องเอกราชและอธิปไตยของเรานั้น ญี่ปุ่นต้องเคารพอย่างเคร่งครัด และที่เราตกลงกับเขาก็เฉพาะเรื่องทหารอย่างเดียวเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับเรื่องการเงิน จะเอาเรื่องเศรษฐกิจพัวพันด้วยไม่ได้ ขอให้ทำความเข้าใจกับญี่ปุ่นตามนี้เป็นที่แจ่มแจ้งด้วย!”

ขณะตัวแทนไทยจึงเข้าเจรจากับญี่ปุ่นอีกครั้ง ได้แก่ พระ



จอมพล ป. พิบูลสงคราม

เจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (ในขณะนั้นยังดำรงพระยศเป็นพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรวรจร) นายดิเรก ชัยนาม นายวนิช ปานะนนท์ เข้าเจรจาโดยมีหลักการอยู่ ๔ ข้อว่า

๑. การที่ยอมให้ญี่ปุ่นนำทหารผ่านดินแดนของไทยนี้ต้องไม่ปลดอาวุธทหารไทย

๒. เรื่องกองทัพญี่ปุ่นขอผ่านนั้นจะเพียงแต่ผ่านเท่านั้นจะไม่พัก

๓. ข้อตกลงที่จะตกลงนี้ ให้มีขีดจำเพาะในเรื่องการทหารเท่านั้น

๔. ข้อตกลงนี้เป็นอันเด็ดขาด จะไม่มีข้ออะไรเพิ่มเติมเข้ามาภายหลังอีก

ดังนั้นในอีกหนึ่งชั่วโมงต่อมาจึงมีคำสั่งจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด มีออกไปยังทหารหน่วยต่างๆ ที่ทำการยันกองทัพญี่ปุ่นว่า “ให้ระงับการต่อต้านปล่อยให้ญี่ปุ่นผ่านไป ขณะนี้รัฐบาลกำลังเจรจายอยู่”

แต่แล้ว... ถัดจากการเซ็นสัญญานี้เพียงไม่ถึง ๒ อาทิตย์ รัฐบาลญี่ปุ่นได้เริ่มเจรจาขอกู้เงินจากไทยเป็นงวดแรก เพื่อใช้จ่ายในกิจการของทหารญี่ปุ่น นายปรีดีได้แสดงความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า...

การที่จะให้ญี่ปุ่นกู้เงินไปเพื่อใช้จ่ายในกิจการทหารของ

เขานั้น คาดว่าคงจะไม่กู้เพียงแต่จำนวนเท่านี้ แต่จะต้องขอ
มาอีกเรื่อยๆ ไม่มีที่สิ้นสุด หากเราให้กู้ก็ต้องพิมพ์ธนบัตรเพิ่ม
ขึ้น ซึ่งจะทำให้มีธนบัตรหมุนเวียนในท้องตลาดมากขึ้นอย่างรวดเร็ว
จะเป็นผลเสียทางเศรษฐกิจ “เกิดเงินเฟ้อ”

ทางด้านจอมพล ป. นายกรัฐมนตรี ได้แย้งความเห็นของ
นายปรีดีว่า แม้จะเป็นการป้องกันมิให้เกิดเงินเฟ้อขึ้นได้ก็ตาม
แต่ก็เท่ากับเป็นการแสดงว่า “เราได้เสียเอกราชและอธิปไตยไป
แล้ว...จึงไม่เห็นด้วยที่คัดค้านไม่ให้ญี่ปุ่นกู้”

ท่านปรีดียังคงยืนยันในเจตนาเดิมอีกว่า “การที่เรายอม
ให้ทหารญี่ปุ่นเข้ามาอยู่เต็มบ้านเต็มเมือง และทำอะไรต่างๆ ได้
นั้น...ไม่ได้แปลว่าเราได้เสียเอกราชและอธิปไตย!”

ถึงที่สุดจอมพล ป. คงยืนยันที่จะให้กองทัพญี่ปุ่นยืมเงิน
บาทโดยพิมพ์ธนบัตรออกใช้เพิ่มเติมให้มากขึ้นตามความจำเป็น
และผลการคัดค้านญี่ปุ่นของท่านปรีดีทำให้กองทัพญี่ปุ่นไม่พอใจ
บวกกับสถานการณ์ขณะนั้นญี่ปุ่นเป็นฝ่ายรุกไล่อังกฤษจนตกทะเล
ญี่ปุ่นได้บีบบังคับจอมพล ป. ให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี เอาคนที่
ญี่ปุ่นไม่ชอบออกไป และเอาคนที่ตนชอบเข้ามา

ดังนั้น นายปรีดีจึงพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การคลัง ไปรับตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ส่วนนาย
ดิเรก ชัยนาม พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ

เทศ และถูกส่งไปเป็นเอกอัครราชทูตประจำกรุงโตเกียว และ
นายวิลาศ โอสถานนท์ ถูกปลดจากตำแหน่งรัฐมนตรีและอธิบดีกรมโฆษณา และมีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ขึ้นในวันที่
๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๔

จากนั้นเพียงไม่กี่วัน...หลวงวิจิตรวาทการ รัฐมนตรีช่วย
ว่าการกระทรวงต่างประเทศ เสนอที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า เห็น
ควรให้ประเทศไทยประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษและอเมริกา
ความคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากนายกรัฐมนตรี และได้ตกลง
ถือเอาเวลาเที่ยงตรงของวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ เป็นวันประกาศสงคราม

ครั้นได้ร่างประกาศเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ได้เสนอให้นายกรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แล้วจึงส่งให้คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ลงนามเพื่อประกาศต่อไป

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ขณะนั้นคือ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา พล.อ.เจ้าพระยาพิชัยเยทรโยธิน และท่านปรีดี พนมยงค์ เมื่อรัฐบาลไทยประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร มีผู้สำเร็จราชการท่านเดียวที่ไม่เซ็นลงนามคือท่านปรีดี ตามกฎหมายไทยและรัฐธรรมนูญจึงถือเป็นโมฆะ แต่รัฐบาลไทยขณะนั้นก็คงมั่นประกาศสงครามกับสัมพันธมิตรออกไปเพื่อเอาใจกองทัพญี่ปุ่น



"รู้" หัวหน้าขบวนการเสรีไทย

มีบันทึกของท่านปรีดีได้กล่าวถึงเหตุการณ์ระยะแรก ที่ญี่ปุ่นเข้ายึดประเทศไทยว่า...จอมพล ป. พิบูลสงคราม แจ้งแก่ข้าพเจ้าว่า ขอให้ข้าพเจ้าลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ถ้าข้าพเจ้าเห็นชอบด้วยก็จะเสนอสภาผู้แทนราษฎรให้ลงมติแต่งตั้งข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในตำแหน่งที่ว่างอยู่ ข้าพเจ้าจึงตกลงยอมให้เสนอชื่อข้าพเจ้าต่อสภาผู้แทนราษฎร

เพราะข้าพเจ้าเห็นว่า ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์โดยเนื้อแท้แล้วไม่มีภาระมาก จึงช่วยให้ข้าพเจ้ามีเวลาที่จะจัดขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นเป็นการลับ ซึ่งต่อมามีชื่อว่า “ขบวนการเสรีไทย” และข้าพเจ้าก็ได้พ้นจากการอยู่ในรัฐบาลที่ร่วมมือกับฝ่ายญี่ปุ่น...(ความเป็นไปภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ : ปรีดี พนมยงค์)

ดังนั้นท่านปรีดีจึงได้แอบจัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น

อย่างเงียบๆ โดยที่ตัวท่านใช้ชื่อรหัสลับว่า “รัฐ” และพยายามที่จะส่งเสรีไทยไปฝึกฝนจากทหารอังกฤษ ที่ประเทศอินเดียและกลับเข้ามาก่อตั้งและฝึกฝนเสรีไทยคนอื่นๆ เพื่อลุกขึ้นขับไล่ทหารญี่ปุ่นในเวลาที่เหมาะสม

การเคลื่อนไหวของเสรีไทยในยุคแรกๆ นั้นเป็นไปอย่างจำกัดอันเนื่องจากจอมพล ป. ยังคงอำนาจทางการเมืองอยู่ และการเมืองภายในประเทศยังคงวุ่นวายอยู่ตลอดเวลา อย่างเช่น...

การลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป. ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๖ แต่แล้วก็ไม่ยอมออก และมีทหารบางส่วนไปขอใบลาออกจากพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ประธานคณะผู้สำเร็จราชการ จนพระองค์ต้องหลบไปพักอาศัยกับท่านปรีดีที่ท่านเฝ้าทำข้างอยู่พักหนึ่ง

นอกจากนี้ทางจอมพล ป. ได้กล่าวหานายปรีดีว่ามีแผนจับกุมตนเพื่อปลดออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่เมื่อมีการสืบสวนข้อเท็จจริงก็พบว่า “เป็นเรื่องคุณล้อเล่นกับพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ เท่านั้นเอง”

กระนั้นก็ตาม การเมืองภายในประเทศก็ถึงจุดหักเห ถึงวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๘๖ รัฐบาลได้เสนอ พ.ร.บ. อนุมัติพระราชกำหนดระเบียบนครบาลเพชรบูรณ์ และ พ.ร.บ. อนุมัติพระราชกำหนดพุทธมณฑลสระบุรี แต่ พ.ร.บ. ทั้งสองไม่ผ่านสมาชิก

เป็นเหตุให้จอมพล ป. ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
ขณะนั้นสภาส่วนใหญ่เป็นสายของท่านบริติ จึงได้เสนอ
ชื่อนายควง อภัยวงศ์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งท่านบริติเห็น
ว่าเหมาะสมกับตำแหน่งนี้ เพราะนายควงมีศิลปะและลูกเล่น
ทางการเมืองแพรวพราวที่เอื้อประโยชน์แก่ขบวนการเสรีไทย ซึ่ง
ทางญี่ปุ่นจะตามเล่ห์ทางการเมืองไม่ทัน

อย่างไรก็ดี...พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ไม่ยอมลง
พระนามแต่งตั้งนายควงเป็นนายก เพราะเกรงอิทธิพลของจอม
พล ป. (ซึ่งหวังจะกลับมามีอำนาจอีกครั้ง) ในที่สุดพระองค์ได้ทรง
ขอลาออกจากตำแหน่งประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
จึงเหลือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพียงท่านเดียว คือ
นายบริติ พนมยงค์ และทางสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้แต่งตั้งท่าน
ผู้ใดขึ้นมาใหม่ แต่กลับมีมติเป็นเอกฉันท์ให้นายบริติ เป็นผู้ส่
เร็จราชการแทนพระองค์เพียงคนเดียว

และในวันเดียวกันท่านบริติได้ลงนามประกาศพระราช
โองการในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทม
หิตล แต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีประ
ธานสภาผู้แทนฯ รับสนองพระบรมราชโองการ

นอกจากนี้ทางรัฐบาลนายควงได้ทำการปลดจอมพล ป.
ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด โดยขอให้ พล.อ.พระ



ยาพหลพลพยุหเสนา มาเป็นแม่ทัพใหญ่ พล.ท.ชิต มั่นคิลป์สินาดโยธารักษ์ เป็นรองแม่ทัพใหญ่ จากนั้นพระยาพหลฯ มีคำสั่งเรียกประชุมนายทหารในพระนคร-ธนบุรี ให้อยู่ในความสงบและรอฟังคำสั่งจากแม่ทัพใหญ่เพียงอย่างเดียว...ทหารทุกคนเชื่อฟัง!

ขณะนั้นจอมพล ป. ไปปักหลักมั่นที่ค่ายทหารจังหวัดลพบุรี และมีข่าวว่าจะนำทหารจากลพบุรีเข้าเมืองหลวงเพื่อยึดอำนาจ จึงต้องสลายตัวกลับมาอยู่บ้านสวนที่อำเภอลำลูกกา ปทุมธานี (จนสิ้นสงคราม)

หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ท่านปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้สำเร็จราชการ และในด้านลับคือหัวหน้าขบวนการเสรีไทย จึงมั่นคงขึ้นและขยายตัวเหล่าเสรีไทยออกไปอย่างกว้างขวาง แบ่งการปฏิบัติงานออกเป็นสายๆ พอสรุปได้ดังนี้

๑. สายพลเรือน มี นายปรีดี พนมยงค์ (รัฐ) เป็นหัวหน้า

๒. สายตำรวจ มี พล.ต.อ.อดุลย์ อดุลเดชจรัส (พูเลา)

เป็นหัวหน้า

๓. สายทหาร มี พล.ท.ชิต มั่นคิลป์สินาดโยธารักษ์

(จัมปา) เป็นหัวหน้า

แต่ละสายแบ่งออกเป็นสายงานย่อยๆ ลงไปอีก และดำเนินงานประสานกันทั่วประเทศ

เมื่อแผนการของขบวนการได้ตีตนภายในประเทศ ได้รู้ด

หน้าไปกว้างขวาง ท่านปรีดี และ พล.ต.อ.อดุลย์ ได้ติดต่อไปยัง “หน่วย ๑๓๖” ของอังกฤษและ “หน่วย O.S.S.” ของอเมริกันให้ทราบ โดยใช้วิทยุของเสรีไทยที่ตำรวจได้ควบคุมตัวไว้ (ตำรวจไทยจับตัวเสรีไทยมาไว้ที่กองสันติบาลเพื่อตัดหน้าพวกญี่ปุ่นมิให้ควบคุมตัวคนไทย) ตั้งแต่นั้นมาขบวนการเสรีไทยภายในประเทศกับฝ่ายสัมพันธมิตร ก็ติดต่อและประสานงานกันได้ตามความมุ่งหมายซึ่งแต่ละฝ่ายตั้งความปรารถนาไว้

มีบันทึกจาก พล.อ.เนตร เขมะโยธิน ซึ่งได้ทำงานร่วมกับเสรีไทยและมียศขณะนั้นในพันเอก มีชื่อทางลับว่า “พ.อ.โยธี” ได้กล่าวถึงงานกู้ชาติครั้งนี้ตอนหนึ่งว่า...

ขบวนการเสรีไทยได้ขยายตัวและก่อเป็นรูปเป็นร่างขึ้นอย่างรวดเร็ว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มีหน่วยงานใต้ดินของไทยและสัมพันธมิตรแทรกซึมอยู่ทั่วดินแดนประเทศไทย หน่วยใต้ดินของไทยซึ่งมีทั้งทหาร ตำรวจ พลเรือน และประชาชนผู้รักชาติ ได้ร่วมมือกับเสรีไทยนอกประเทศรวมทั้งทหารอังกฤษและอเมริกา ลักลอบเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมากขึ้นทุกที แผนการต่างๆ ได้ถูกกำหนดขึ้นเป็นขั้นๆ ดังนี้

ขั้นต้น เมื่อได้จัดส่วนบัญชากลางขึ้นแล้ว ได้แยกสายงานออกเป็นสาขาย่อยๆ แต่ละสายจะส่งคนของตนออกไปรับการฝึกอบรมการใช้อาวุธและวิทยุในประเทศอินเดียและลังกา เมื่อ

ปรีดี พนมยงค์

ได้รับการฝึกอบรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะกลับเข้ามาปฏิบัติงานในประเทศไทย โดยร่วมมือกับเสรีไทยนอกประเทศและฝ่ายสัมพันธมิตร ในขณะเดียวกันฝ่ายสัมพันธมิตรก็ส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ให้กับเสรีไทยในประเทศได้ฝึกใช้กัน เตรียมการทุกอย่างให้พร้อม จนกว่าจะถึงโอกาสที่เหมาะสมจึงจะลุกฮือขึ้น ขับไล่กองทัพญี่ปุ่นออกจากประเทศไทย

ขั้นสุดท้ายคือ เมื่อกองทัพสัมพันธมิตรเปิดการรุกใหญ่เพื่อกวาดล้างกองทัพญี่ปุ่น กองทัพไทยและขบวนการเสรีไทย (เกือบหนึ่งแสนคน) จะเปิดฉากการร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างเปิดเผย!!



ญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงคราม

สงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้พลิกผัน...ฝ่ายสัมพันธมิตร โดยเฉพาะอเมริกาได้รับชัยชนะในทุกสมรภูมิ แล้วเหตุการณ์ที่โลกไม่ลืมได้อุบัติขึ้น เมื่ออเมริกาได้ส่งฝูงบินไปทิ้งระเบิดปรมาณู อันมีอำนาจร้ายแรงลงที่เมืองฮิโรชิมา เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม และที่เมืองนางาซากิในวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๔๘๖

หลังจากระเบิดปรมาณูทั้งสองลูกนี้ ทำลายล้างชีวิตชาวญี่ปุ่นไปมากมาย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ โซเวียต และจีน ซึ่งเคยร่วมกันลงนามในวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๔๘๘ เรียกร้องให้ญี่ปุ่นยอมแพ้โดยปราศจากเงื่อนไข

ส่วนกองทัพญี่ปุ่นในไทยมองเห็นชะตากรรมของตนกำลังคืบคลานใกล้มาทุกที แต่กระนั้นก็ยังวางทีเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น บรรดาทหารญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ ได้รับคำสั่งให้แต่งเครื่องสนามเข้าประจำที่มั่นทุกแห่ง

ทางด้านทหารไทย ตำรวจ และเสรีไทยต่างก็เตรียมพร้อม

ที่จะถล่มญี่ปุ่นเช่นกัน!

แต่แล้ว...เพียงตรงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๘ สถานีวิทยุ กรุงโตเกียวได้ออกประกาศพระบรมราชโองการพระเจ้าจักรพรรดิ แห่งประเทศญี่ปุ่นยอมจำนนแก่ฝ่ายสัมพันธมิตร โดยปราศจาก เงื่อนไข และให้บรรดาทหารญี่ปุ่นทั้งหมดยอมวางอาวุธโดยสิ้นเชิง

รุ่งขึ้นวันที่ ๑๖ สิงหาคม รัฐบาลไทยก็ประกาศสันติภาพ ประกาศสันติภาพฉบับนี้ ท่านโยเซฟ กอร์ว ได้เคยมีหนังสือรับรอง เป็นทางการกับหัวหน้าขบวนการเสรีไทยไว้ก่อนแล้ว โดย “รู้ธ” ได้สั่งให้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ยื่นต่อท่านเจมเบียร์นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศคนใหม่ ของสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ประกาศสันติภาพ มีใจความดังต่อไปนี้

โดยที่ประเทศไทย ได้เคยถือนโยบายอย่างแน่วแน่ที่จะ รักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และจะต่อสู้การรุกรานของ ต่างประเทศทุกวิถีทาง ดังปรากฏชัดจากที่ได้มีกฎหมายกำหนด หน้าที่คนไทยเวลารบ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๔ อยู่แล้วนั้น ความ จ้างอันแน่วแน่งกล่าวนี้ ได้แสดงให้เห็นประจักษ์แล้ว ในเมื่อ ญี่ปุ่นได้ยাত্রาเข้ามาในดินแดนประเทศไทยในวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔ โดยได้มีการต่อสู้รุกรานทุกแห่ง และทหาร

ตำรวจ ประชาชนพลเรือนได้เสียชีวิตไปในการนี้เป็นอันมาก

เหตุการณ์อันปรากฏเป็นสักขีพยานนี้ ได้แสดงให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า การประกาศสงคราม เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๔ ต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา ตลอดจนการกระทำทั้งหลายซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อสหประชาชาตินั้น เป็นการกระทำอันผิดเจตจำนงของประชาชนชาวไทย และฝ่าฝืนขึ้นขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญและกฎหมายบ้านเมือง ประชาชนชาวไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศซึ่งอยู่ในฐานะที่จะช่วยเหลือสนับสนุนสหประชาชาติผู้รักที่จะให้มีสันติภาพในโลกนี้ ได้กระทำการทุกวิถีทางที่จะช่วยเหลือสหประชาชาติ ดังที่สหประชาชาติส่วนมากยอมทราบบอกอยู่แล้ว ทั้งนี้เป็นการแสดงเจตจำนงของประชาชนชาวไทยอีกครั้งหนึ่ง ที่ไม่เห็นด้วยต่อการประกาศสงครามและการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสหประชาชาติดังกล่าวมาแล้ว

บัดนี้ประเทศญี่ปุ่นได้ยอมปฏิบัติตามคำประกาศของสหรัฐอเมริกา, บริเตนใหญ่, จีน และสหภาพโซเวียตซึ่งได้กระทำ ณ นครปอตดัมแล้ว สันติภาพจึงกลับคืนมาสู่ประเทศไทย อันเป็นความประสงค์ของประชาชนชาวไทย

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงขอประกาศโดยเปิดเผยแทนพระประชาชนชาวไทยว่า การประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่

เป็นโมฆะ ไม่ผูกพันประชาชนชาวไทยในส่วนที่เกี่ยวกับสหประชาชาติ ประเทศไทยได้ตัดสินใจที่จะให้กลับคืนมา ซึ่งสัมพันธ์มิตรอันดีอันเคยมีมากับสหประชาชาติเมื่อก่อนวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔ และพร้อมที่จะร่วมมือเต็มที่ทุกวิถีทางกับสหประชาชาติในการสถาปนาเสถียรภาพในโลกนี้

บรรดาดินแดนที่ญี่ปุ่นได้มอบให้ไทยครอบครอง คือรัฐกลับตัน, ตรังกานู, ไทรบุรี, ปรีส, เชียงตุง และเมืองพานั้น ประเทศไทยไม่ปรารถนาที่จะได้ดินแดนเหล่านี้ และพร้อมที่จะจัดการเพื่อส่งมอบ ในเมื่อบริเตนใหญ่พร้อมที่จะรับมอบไป

ส่วนบรรดากฎหมายอื่นใดอันมีผลเป็นปฏิปักษ์ต่อสหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่และเครือจักรวรรดิ ก็จะพิจารณายกเลิกไปในภายหน้า บรรดาความเสียหายอย่างใดๆ จากกฎหมายเหล่านั้นก็จะชดใช้โดยชอบธรรม

ในที่สุดนี้ ขอให้ประชาชนทั้งหลาย ตลอดจนชนต่างด้าวซึ่งอยู่ในราชอาณาจักรไทย จะตั้งอยู่ในความสงบ และไม่ทำการใดๆ อันจะเป็นการก่อความสงบเรียบร้อย พึงยึดมั่นในอุดมคติซึ่งได้วางไว้ในข้อตกลงของสหประชาชาติ ณ นครซานฟรานซิสโก

เมื่อสงครามยุติลงแล้ว ขบวนการเสรีไทยก็หมดหน้าที่ลงและยุบตัวลง ในการนี้ นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ได้กล่าวคำปราศรัยแก่

บรรดาเสรีไทย เล่าความเป็นมาและความมุ่งหมายของคณะเสรีไทย ดังนี้

“การกระทำคราวนี้ มิได้ก่อตั้งเป็นคณะหรือพรรคการเมือง แต่เป็นการร่วมงานกับประกอบกิจ เพื่อให้ประเทศชาติได้กลับคืนสู่สถานะก่อนวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ แม้ว่าการดำเนินงานจะได้จัดให้มีองค์การบริหาร คือกองบัญชาการสำนักงานหรือสาขาใดๆ ขึ้น ก็เพื่อความจำเป็นที่จะให้งานนี้ได้มีระเบียบ อันนำมาซึ่งวินัยและสมรรถภาพ สมาคมซึ่งมีสมาชิกน้อยกว่าผู้ร่วมงานคราวนี้ต้องมีกรรมการฉันใด ผู้ร่วมงานคราวนี้ซึ่งมีจำนวนมาก ก็ยิ่งจำต้องมีองค์การบัญชาการฉันนั้น เมื่อองค์การรับใช้ชาติจำเป็นที่จะต้องมีขึ้นดังกล่าวแล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องมีนามสำหรับในการนี้ **หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช** ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนชาวไทยอยู่ในต่างประเทศ ได้รับความรับรองตลอดมา ก็มีความจำเป็นที่จะต้องเรียกองค์การและผู้ร่วมงานในต่างประเทศว่า “เสรีไทย” เพราะเวลานั้นต่างประเทศเข้าใจว่าประเทศไทยอยู่ภายใต้ครอบครองของญี่ปุ่น เสรีไทยไม่ใช่ผู้ที่อยู่ใต้ครอบครองของญี่ปุ่น ความหมายก็คือไทยที่เป็นเสรีไทยหรือไทยทั้งหลายที่ต้องการให้ประเทศของตนเป็นอิสระ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ต่างประเทศรับรองการกระทำของผู้ที่อยู่ในต่างประเทศ หาใช่คณะหรือพรรคการเมืองไม่ ส่วนองค์การต่อต้านภายในประเทศนั้น



บรรดาหัวหน้าเสรีไทยในวันสวนสนามเมื่อสงครามยุติลงแล้ว
(จากซ้ายไปขวา) พล.ต.อ.อดุล, ม.ร.ว.เสนีย์, พล.ท.สินาด, นายปรีดี,
พล.ร.อ.สินธุ์, พล.อ.ท.เทวฤทธิ์

ในชั้นเดิมไม่มีชื่อเรียกองค์การว่าอย่างไร การชักชวนให้ร่วมงานตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ เป็นต้นมาก็ชักชวนกัน เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นให้พ้นไปจากประเทศ และเมื่อองค์การภายในและภายนอกประเทศได้ติดต่อกันแล้วในชั้นล่าง สาสน์ที่เจ้าหน้าที่ต่างประเทศมีมายังข้าพเจ้าเรียกขานองค์การที่เราร่วมงานระหว่างคนไทยทั้งภายในและภายนอกนี้ว่า Free Siam ese Movement หรือ ขบวนการเสรีไทย เป็นนามสมญาที่ควรยอมรับ ข้าพเจ้าก็ได้ถือเอานามนี้ได้ติดต่อกับต่างประเทศ โดยใช้นามองค์การว่าขบวนการเสรีไทย ซึ่งเราทั้งหลายก็จะเห็นได้ชัดอีกว่าไม่ใช่เรื่องคณะพรรคการเมือง

วัตถุประสงค์ของเราที่ทำงานคราวนี้ มีจำกัดดังกล่าวแล้ว และมีเงื่อนไขเวลาสิ้นสุด กล่าวคือเมื่อสภาพเรียบร้อยแล้ว องค์การเหล่านี้ก็จะเลิก และสิ่งซึ่งจะเหลืออยู่ในความทรงจำของเราทั้งหลายก็คือ มิตรภาพอันดีในทางส่วนตัวที่เราได้ร่วมรับใช้ชาติด้วยกันมาโดยปราศจากความคิดที่จะเปลี่ยนองค์การเหล่านี้ให้เป็นคณะหรือพรรคการเมือง และเพราะเหตุที่การกระทำคราวนี้เป็นการณ์ของประชาชาติ ผู้ใดจะรับราชการตำแหน่งใดหรือไม่นั้นจึงเป็นไปตามความสามารถตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนเหมือนดังคนไทยอื่นทั้งหลาย เราพึงพอใจด้วยความระลึกและด้วยความภูมิใจว่า เราได้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกิดมาเป็นคนไทย จริง

อยู่ในระหว่างสละงานให้สภาพของประเทศกลับเข้าสู่ฐานะเดิม ได้
มีผู้ร่วมงานคราวนี้บางคนรับตำแหน่งในราชการ แต่ทั้งนี้ขอให้
เข้าใจว่าบุคคลเหล่านั้นเขารับหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายโดยพระ
บรมราชโองการให้ปฏิบัติ หรือนัยหนึ่งเป็นการปฏิบัติตามคำสั่ง
เพื่อจัดการเรื่องที่ยังเกี่ยวพันอยู่กันนานาประเทศให้เสร็จสิ้นไป
เท่านั้น หากใช่เป็นการเอาตำแหน่งราชการมาเป็นรางวัลไม่

ผู้ที่ได้ร่วมงานกับข้าพเจ้าคราวนี้ ถือว่าทำหน้าที่เป็นผู้รับ
ใช้ชาติ มิได้ถือว่าเป็นผู้กู้ชาติ การกู้ชาติเป็นการกระทำของคนไทย
ทั้งปวง ซึ่งแม้ผู้ไม่ได้ร่วมองค์การนี้โดยตรงก็ยังมีอีกประมาณ ๑๗
ล้านคน ที่ได้กระทำโดยอิสระของตนในการต่อต้านด้วยวิถีทาง
ที่เขาเหล่านั้นสามารถทำได้ หรือเอากำลังใจช่วยขับไล่ให้ญี่ปุ่น
พ้นไปจากประเทศไทยโดยเร็วก็มี หรือแม้แต่คนไทยที่นังอยู่โดย
ไม่ทำการขัดขวางผู้ต่อต้านญี่ปุ่นหรือผู้รับใช้ชาติ ซึ่งเท่ากับเปิด
โอกาสให้ผู้รับใช้ชาติทำการได้สะดวก ฯลฯ เป็นต้น คนไทยทั้ง
ปวงเหล่านี้ ทุกๆ คนร่วมกันทำการกู้ชาติของตนด้วยกันทั้งสิ้น
ส่วนผู้ที่คอยขัดขวางการต่อต้านของผู้รับใช้ชาติ จะเป็นโดยทาง
กายทางวาจาหรือทางใจนั้นก็มิบังเล็กน้อยเป็นธรรมดา แต่เขา
เหล่านั้นโดยทางพฤตินัยไม่ใช่คนไทย เพราะการกระทำของเขา
เหล่านั้น ไม่ใช่การกระทำของคนที่เป็นไทย เขามีสัญชาติไทยแต่
เพียงนิตินัย คือเป็นคนไทยเพราะกฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

ข้าพเจ้าจึงกล่าวได้ในนามของสหายทั้งหลายว่าราษฎรทั้งปวง ประมาณ ๑๗ ล้านคนที่เป็นคนไทยทั้งโดยทางนิตินัยและพฤตินัยนั่นเอง เป็นผู้กู้ชาติไทย ฉะนั้น ผู้ซึ่งข้าพเจ้าจะต้องขอบคุณอย่างสูงยิ่งก่อนอื่นก็คือคนไทยทั้งปวงนี้

ในส่วนผู้ที่ร่วมงานกับข้าพเจ้าในการรับใช้ชาติ ข้าพเจ้าขอขอบใจหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช และขอบใจคนไทยในสหรัฐอเมริกา คนไทยในอังกฤษ คนไทยในจักรภพของอังกฤษ และคนไทยในประเทศจีน ผู้ที่ได้ช่วยเหลือกิจการอยู่ในต่างประเทศ

ส่วนภายในประเทศ ข้าพเจ้าขอบใจหัวหน้าผู้ใหญ่ในกองบัญชาการ คือนายทวี บุญยเกษตร, นายพลตำรวจเอกอดุลย์ อดุลเดชจรัส, พลเรือตรีสังวร สุวรรณชีพ, นายดิเรก ชัยนาม, พลโทสินาดโยธารักษ์, นาวาเอกหลวงศุภชลาศัย ซึ่งได้เป็นหัวหน้าบัญชาการในการต่อต้านให้ดำเนินไปด้วยดี”



การเมืองป่วน ยุคหลังสงคราม

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงนั้น รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งถือว่าเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นที่แพ้สงคราม จำเป็นต้องลาออก ท่านปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ให้นายทวี บุณยเกตุ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีรักษาการ...

เพื่อรอการกลับมาของ ม.ร.ว. เสनीย์ ปราโมช เข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในฐานะเป็นหัวหน้าเสรีไทยสายอเมริกา ทันทีที่หม่อมเสनीย์เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เข้าได้ ออก พ.ร.บ. อาชญากรสงคราม แล้วเข้าจับกุมจอมพล ป. พิบูลสงครามกับพวกทันที ในฐานะอาชญากรสงคราม สำหรับพลพรรคที่ถูกจับร่วมกับจอมพล ป. ได้แก่...

พล.ท.มังกร พรหมโยธี พล.ท.เสรี เวียงฤทธิ์ พล.ท.ประยูร ภมรมนตรี พระสารสาสน์ พลขันธ์ พล.ต.หลวงวิจิตรวาทการ พระราชธรรมนิเทศ นายสังข์ พัทธโนทัย นายฉ่ำ จำรัสเนตร

ร.ต.อ.สนิท ธรรมเชื้อ นายจินดา อุดมอักษร นายโกศล อินทวงศ์
และนายแดง นาวิน

แต่จอมพล ป. กับพวกนับว่าโชคดี ไม่ได้ถูกพิจารณา
ให้รับโทษ เพราะศาลวินิจฉัยว่า กฎหมายอาชญากรรมสงครามให้
เอาโทษย้อนหลังผู้กระทำความผิดเป็นการขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ
ซึ่งไม่ให้มีผลย้อนหลัง จึงยกฟ้องปล่อยจำเลยทุกคน

รัฐบาลหม่อมเสนีย์ได้ผจญกับวิกฤตการณ์หลายอย่าง
เช่น เกิดจลาจลในเยาวราช เจริญกรุง หัวลำโพง เรียกกันว่า
“จลาจลเลี้ยวพระ” ดำรงใช้เวลา ๓ วัน ในการปราบปรามเหตุ
การณ์จึงสงบ

อีกเรื่องหนึ่งที่เป็นปัญหาที่ร้ายแรง คือ การที่ประเทศไทย
โดยรัฐบาลได้ให้ชาวพริแกสประเทศชาติ เดือนละ ๒ แสนตัน
มีกำหนดหนึ่งปีเป็นจำนวนข้าวทั้งสิ้น ๒ ล้าน ๔ แสนตัน นับเป็น
จำนวนไม่ใช่เล็กน้อย เพราะในขณะนั้นเพิ่งจะยุติสงครามใหม่ๆ
บ้านเมืองต้องเผชิญกับสภาวะข้าวยากหมากแพงทั่วประเทศ ซึ่ง
ข้าวจำนวนนี้สามารถเลี้ยงประชากรภายในประเทศได้อย่างสบาย
อีกทั้งสหประชาชาติมิได้เร่งรัดในการส่งข้าวอีกด้วย

เรื่องนี้ทำให้รัฐบาลหม่อมเสนีย์ขาดความเชื่อถือจากสภา
ผู้แทนราษฎร รัฐบาลจึงตัดสินใจยุบสภา เปิดให้มีการเลือกตั้ง
ใหม่ขึ้นในวันที่ ๖ มกราคม ๒๔๘๙ ได้ ส.ส. ทั้งหมด ๙๖ คน

ปริศน์ พนมยงค์

สภาผู้แทนมีมติให้นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี

รัฐบาลนายควงอยู่ได้ไม่นานก็เกิดปัญหา เมื่อนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ได้เสนอร่าง พ.ร.บ. คຸ້ມครองค่าใช้ຈ່າຍของประชาชนในภาวะคับขัน เพื่อป้องกันไม่ให้กลุ่มพ่อค้า ข้าราชการบางส่วน ฉวยโอกาสแสวงหากำไรในการขึ้นราคาสินค้า และป้องกันเจ้าหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ นายทองอินทร์ได้ยืนยันว่า พ.ร.บ. นี้สามารถคຸ້ມครองประชาชนให้มีการครองชีพอยู่ได้

ทางฝ่ายรัฐบาลได้ยืนยันกรานไม่เห็นด้วยที่จะออก พ.ร.บ. นี้ได้ เนื่องจากอาจไม่เกิดผลดี เพราะผู้ค้าไม่ยอมนำสินค้าออกจำหน่าย แต่ในที่สุดสภาผู้แทนฯ ได้รับหลักการร่าง พ.ร.บ. ฉบับนี้ทำให้นายควงลุกขึ้นกล่าวด้วยเสียงสะท้อนว่า

“ท่านสมาชิก...ก็เป็นอันว่าถูกต้อง เมื่อสมาชิกจะให้รัฐบาลทำ ทางรัฐบาลทำไม่ได้...ข้าพเจ้าก็ต้องขอลาออก”

แล้วนายควงก็ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๔๘๔ และในวันที่ ๒๑ เดือนเดียวกัน สภาผู้แทนได้ชาวเสียงสรรหาผู้มาเป็นนายกรัฐมนตรี ทุกคนเห็นควรให้นายปริศน์ พนมยงค์ รับตำแหน่งนี้

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๔ ได้มีการใช้รัฐธรรมนูญ

ฉบับใหม่แทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๔๗๕ ซึ่งผ่านมา ๑๕ ปี ล้าสมัยไปแล้ว ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญใหม่ได้กำหนดไว้ว่า

พฤษสภา (ต่อมาเรียกวุฒิสภา) นั้น ประกอบด้วยสมาชิก ๘๐ คน ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้ง มีอายุคราวละ ๔ ปี ในวาระแห่งการใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญนี้ ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในตำแหน่งวันสุดท้ายก่อนใช้รัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕ เป็นผู้เลือก และในวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๔๘๔ เจ้าหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนฯ เป็นเจ้าหน้าที่ในการเลือกตั้ง

แต่การเลือกตั้งสมาชิกพฤษสภาครั้งนี้ มีเสียงวิจารณ์กันมากกว่า เป็นการเลือกเล่นพรรคเล่นพวก ล้วนแต่เป็นพวกของนายปรีดี พนมยงค์ ทั้งสิ้น

เมื่อเลือกพฤษสภาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นายปรีดี พนมยงค์ และคณะรัฐมนตรี ได้บังคับมทูลลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อให้เป็นไปตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๔๘๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้นายปรีดี พนมยงค์ กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง

แต่ยังไม่ทันที่นายปรีดีจะจัดตั้งรัฐบาลใหม่ วันรุ่งขึ้นได้

เกิดเหตุร้ายแรง เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จสวรรคตด้วยพระแสงปืน ในตอนกลางคืนของวันที่ ๙ มิถุนายน และคืนนั้นมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเร่งด่วน เพื่ออัญเชิญและสถาปนาสมเด็จพระอนุชา เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ ซึ่งสภาผู้แทนฯ ได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ และสมานฉันท์

๑๑ มิถุนายน นายปรีดี ได้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้น ๑๖ นาย และเข้าแถลงนโยบายในวันที่ ๑๓ มิถุนายน ได้รับความไว้วางใจด้วยคะแนนเสียง ๙๐ ต่อ ๒๖ เสียง ซึ่ง ๒๖ เสียงที่คัดค้านนั้นเป็นของพรรคประชาธิปัตย์ทั้งสิ้น

ชีวิตทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ ไม่ค่อยจะราบรื่นเท่าใดนัก เพราะมีข่าวลือกล่าวหาว่าท่านมีส่วนรู้เห็นในการปลงพระชนม์พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล แม้รัฐบาลพยายามเพิ่มเงินเดือนให้ข้าราชการ ทั้งยังจ่ายเงินค่าทดแทนพิเศษให้แก่ทหารนายสิบที่ถูกปลดประจำการเมื่อครั้งรัฐบาลนายควง เป็นนายกรัฐมนตรี คนเหล่านี้ได้รับความลำบากยากแค้นเพราะต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาโดยไม่มีเงินติดตัว

แต่รัฐบาลนายปรีดี ก็ไม่สามารถพารัฐนาวาไปรอดตลอดฝั่งได้!

จำเป็นต้องลาออก...และต่อมา พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนา

วาสวัสดิ์ ผู้มีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนายปรีดี เข้าดำรงตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรีสืบต่อมา

แม้หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ขึ้นบริหารประเทศ แต่ปัญหา
กรณีสวรรคตของ ร.๘ ก็ไม่สามารถคลี่คลายลงได้ รัฐบาลไม่มี
คำตอบให้แก่ประชาชน!!



จอมพล ป. ทำรัฐประหาร

ภาวะของประเทศในยามนั้น (๒๔๙๐ รัฐบาลหลวง
ธำรงนาวาสวัสดิ์) เกิดภาวะเงินเฟ้ออย่างหนัก ราคาข้าวของแพง
ขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อน เกิดการปล้นสดมภ์ขึ้นทั่วประเทศ มี
การกักตุนสินค้าตลอดจนมีการลักลอบส่งข้าวออกนอกประเทศ
มีการคอร์รัปชันทั่วหัวระแหง

จึงเกิดให้มีคณะบุคคลกลุ่มหนึ่งคิดทำการรัฐประหาร ตัว
หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ก็ได้รับรายงานการเคลื่อนไหวของคณะทหาร
กลุ่มนี้เสมอ และเตรียมพร้อมจะเข้าจับกุม แต่กลุ่มคณะทหาร
พวกนี้ก็ไหวตัวชิงการทำรัฐประหารเสียก่อน

คืนวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐...

พรรคฝ่ายค้านนำโดยนายควง อภัยวงศ์ จัดงานเมตตา
บ้านเทิงเพื่อหาเงินช่วยเหลือประชาชนยากจนที่สวนอัมพร โดย
เชิญหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์นายกรัฐมนตรี ไปร่วมงานด้วย แต่
แล้วจู่ๆ ขณะทำงานดำเนินไปด้วยดี เป็นที่สนกสนาน นายตำรวจ

ติดตามนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งได้มายืนกระดาดใบเล็ก หลวง
ธำรงฯ คลี่ดูข้อความกระดาดใบนั้นความว่า “เกิดปฏิวัติ” แล้วผละ
ผละออกจากงานแสดงอย่างรวดเร็ว

๒๒.๐๐ น. พันโทก้าน จ่านงภูมิเวท พร้อมด้วยทหาร
หลายนาย ได้พุ่งตรงไปยังท่าเทียบท่าช้าง อันเป็นที่พักของนาย
ปรีดี พนมยงค์ เมื่อไปถึงได้วางกำลังทหารล้อมท่าเทียบไว้และ
เจรจาให้ทหารที่เฝ้าท่าเทียบเปิดประตูเพื่อเข้าไปจับกุม แต่แล้ว
ไฟในท่าเทียบได้ดับลง

ทหารที่จะมาจับกุมพยายามจะผลักประตูเปิดออก ฝ่าย
ทหารที่อารักขาท่านปรีดีก็สาดกระสุนออกมาจำนวนหนึ่ง พันโท
ก้านจึงสั่งให้ลูกน้องยิงตอบโต้ด้วยอาวุธหนักและเบา พร้อมกับ
ให้รถยนต์เกราะวิ่งชนประตูท่าเทียบท่าช้างพังกระจุย

กลุ่มทหาร “รัฐประหาร” กรูเข้าควบคุมท่าเทียบอย่างรวดเร็ว
เร็ว พบรถบรรทุกจอดอยู่ตรวจพบมีอาวุธอยู่จำนวนหนึ่ง และ
มีนายชาญ บุนนาค หัวหน้าเสรีไทยคนหนึ่งพร้อมด้วยชายฉกรรจ์
๗ คน จึงควบคุมตัวไว้ ต่อจากนั้นพยายามค้นหาตัวนายปรีดี
แต่ทราบภายหลังว่า ตอนยิงปะทะกันครั้งแรก ท่านปรีดีได้ลง
เรือจ้างไปกับจำวัดำรวจอารักขา โดยแจวเข้าคลองบางหลวงไปพัก
อาศัยอยู่บ้านนายลิขิต สารสนอง จากนั้นทหารเรืออารักขาไว้ที่
ลัดทึบ และที่สุดได้ลี้ภัยไปอยู่เมืองปักกิ่ง ประเทศจีน

ทหารของคณะรัฐประหารสายที่สอง นำโดย **ร.อ.ขุนปรีชา รณเสฏฐ์** มีกำลังหน่วย ป.ต.อ.และทหารราบ ๑ พัน ๓ มุ่งตรงไปยังบ้านหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ซึ่งบ้านอยู่ถนนราชมิว ตรงข้ามกับสวนจิตรลดา แต่ไม่พบตัวหลวงธำรงฯ พบแต่ภรรยา ซึ่งได้บอกว่า หากต้องการพบตัวหลวงธำรงฯ ต้องไปที่สวนอัมพร

ร.อ.ขุนปรีชาได้เคลื่อนกำลังและรถยนต์บรรทุกทหาร มุ่งไปยังสวนอัมพร เพื่อควบคุมตัวหลวงธำรงฯ แต่ต้องผิดหวังอีกเนื่องจากหลวงธำรงฯ ได้ออกเดินทางไปก่อนกองทหารจะมาถึง ๕ นาที

กำลังสายที่ ๓ อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ **พันเอก หลวงสถิต ยุทธการ** ตรงไปยังสี่แยกราชประสงค์ เพื่อจับกุมพล **เรือตรีหลวงสังวร สุวรรณชีพ** อธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งมีกองตำรวจส่วนหนึ่งได้ส่งไปอารักขาหลังจากทราบข่าวว่าจะมีการรัฐประหาร

เมื่อกำลังทหารไปถึงบ้านหลวงสังวรฯ ไฟในตัวบ้านดับสนิท กำลังของหลวงสถิตยุทธการจึงทำการโอบล้อมและตะโกนเข้าไปให้คนที่อยู่ภายในบ้านเปิดไฟภายใน ๕ นาที มิฉะนั้นจะทำการยิงเข้าไป เพียงชั่วครู่...ไฟในบ้านสว่างขึ้น...

หลวงสังวร สุวรรณชีพ ยอมจำนน?

หลวงสถิต ยุทธการ เข้าตรวจค้นก็ได้พบกำลังตำรวจ

มีทั้งจำนายสิบและพลตำรวจเป็นจำนวนไม่น้อย พร้อมด้วยอาวุธครบมือ เขาจึงแจ้งให้ตำรวจเหล่านั้นทราบว่า ต้องการพบกับอธิบดีตำรวจ แต่ภรรยาของหลวงสังวรฯ แจ้งให้ทราบว่า ตัวท่านอธิบดีไม่อยู่...ไม่ทราบว่าไปอยู่ที่ไหน?

หลวงสถิตฯ จึงชี้แจงแก่ตำรวจเหล่านั้นว่า กองกำลังทหารของ “คณะรัฐประหาร” ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองไว้หมดแล้ว บุคคลสำคัญๆ คงจะถูกจับไว้ที่กระทรวงกลาโหมหมดแล้ว การต่อต้านใดๆ จึงถือเป็นความผิด ทางที่ดีที่สุดควรมอบอาวุธแก่คณะทหารเสีย เพื่อความปลอดภัยแก่ตนเอง เหล่าตำรวจทั้งหลายจึงยอมมอบอาวุธให้แก่คณะทหาร ต่อมาจึงได้ทราบว่าหลวงสังวรฯ ได้ทราบว่าเกิดการรัฐประหารขึ้น เขาได้หลบเข้าไปอยู่ในความอารักขาของทหารเรือที่บางนา

เช้าตรู่ของวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ คณะรัฐประหาร จึงได้ประกาศทางวิทยุกระจายเสียง ความว่า...

“คณะรัฐบาลปัจจุบัน ไม่สามารถแก้ไขภาวะการณ์ของชาติไทยให้ลุล่วงไปด้วยดีได้ จึงเป็นเหตุให้พี่น้องทั้งหลายได้รับทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส ดังที่ได้ผจญอยู่ในเวลานี้ คณะรัฐบาลชุดปัจจุบันย่อมรู้ดีว่า ตนไม่สามารถจะทำการแก้ไขได้ เช่นไม่สามารถจะแก้ไขในการครองชีพของประชาชน โดยเฉพาะเรื่องข้าว มิน่าซ้ำยังปล่อยให้เกิดการทุจริตในเรื่องนี้และเรื่องอื่นๆ

อย่างขนานใหญ่ ทั้งๆ รัฐบาลมีอำนาจสามารถป้องกันและปราบปรามได้ นับว่าเป็นการกระทำให้ราษฎรได้รับความทรมานในทางจิตใจและร่างกายอย่างยิ่งยวด ยิ่งกว่านั้นพวกนักการเมืองบางคนก็ถือเอาการเมืองเป็นเครื่องบังหน้า จួយโอกาสในยามที่บ้านเมืองคับแค้นเช่นนี้ ทำการฉ้อราษฎ์บังหลวงกอบโกยเอาผลประโยชน์เข้าสู่ตน มิได้ละอายแก่ใจแต่ประการใด...

คณะทหารที่ทำการรัฐประหารประกอบด้วย พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ เป็นหัวหน้า นาวาอากาศเอกหลวงกาจสงคราม (เทียน เก่งระดมยิง) เป็นรองหัวหน้า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นที่ปรึกษาคณะรัฐประหาร และเหล่าระดับนายพันผู้บังคับกองพันหลายคน เช่น พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ พ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ในช่วงตอนเช้าของวันที่ ๙ พฤศจิกายน นั้น พล.ต.อ. อุดลย์ อุดลเดชจรัส ผู้บัญชาการทหารบก หรือที่ใครๆ พากันเรียกว่า “นายพลตาตุ” กำลังไล่ต้อนทหารให้กลับกรมกอง ทำให้ทหารเริ่มระล่ำระสาย เพราะพลโทผิน ชุณหะวัณ และหลวงกาจสงครามนั้น ทหารไม่มีใครเชื่อถือและศรัทธาเท่าใดนัก...

“อ้ายผม...เป็นคนทำอะไรทำจริง ลงว่าทำแล้วไม่มีถอยหลัง พวกเพื่อนๆ รู้ดี เมื่อคราวจอมพล ป. เขาใช้ผมทำรัฐประหารไล่ นายปรีดี ผมสั่งเคลื่อนกำลังออกนอกกรมกองหมด แต่หลวงอุดลย์ฯ ตอนนั้นเขาเป็นผู้บัญชาการทหารบก พอรู้เขาก็เล่น

ออกมาไล่ต้อนให้กลับกรมกอง พวกลูกน้องผมมันก็เชื่อกลับกันหมด ผมก็จับหายซีแบบนี้ รีบกลับเข้ากองพลนี้ ออกกองพันนี้ พล่านไปหมด พร้อมกับบอกพวกเขาไปว่า พวกมึงจะกลับมาตายรังอย่างนั้นหรือ? มันก็ตายอย่าง همانันแหละวะ ต้องไปตายดาบหน้าด้วยกันซิวะ!...นั่นแหละถึงได้ออกมาเต็มพรีไปหมด มิฉะนั้นผมคงตายโหงไปแล้ว นายปรีดีคงสั่งยิงเป้าผมเด็ด กิลงทหารตั้งหมื่นชี้ตัวผมเป็นคนสังเียนกำลัง นี่ผมยังดวงดีนะเนี่ย..." (จอมพล

ผู้พลิกแผ่นดิน สฤษดิ์ ธนะรัชต์: สำนักพิมพ์ไพลิน)

อย่างไรก็ดีเมื่อจอมพล ป. เดินทางมาปรากฏตัวที่ประชุมของกระทรวงกลาโหม อันเป็นที่ตั้งกองอำนวยการของคณะรัฐประหารความระส่ำระสายของคณะรัฐประหารจึงหมดไป การยึดอำนาจของคณะรัฐประหารจึงได้เรียบร้อย ปราศจากการนองเลือด

การทำรัฐประหารครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นการกระทำของฝ่ายทหารบกเสียเป็นส่วนใหญ่ ใช้กำลังหลักในกรุงเทพฯ เข้าก่อการจนประสบผลสำเร็จ หลังจากนั้นคณะรัฐประหารได้มอบตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดให้แก่จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ผู้สันทัดกรณีทางการเมืองได้วิเคราะห์การทำรัฐประหารครั้งนี้ว่า...

๑. เพื่อขจัดและทำลายฐานการเมืองของพรรคเสรีไทย

ที่มีท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้า เนื่องจากขบวนการเสรีไทย
เมื่อครั้งต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น ได้รับอาวุธยุทธโปกรณ์จากฝ่าย
สัมพันธมิตรเป็นจำนวนมาก แม้สงครามยุติลงไปแล้วอาวุธเหล่านี้
ก็หายไป เรื่องนี้สร้างความเคลงใจแก่ทหารอย่างมาก?

๒. อันสืบเนื่องมาจากการสวรรคตของพระเจ้าอยู่หัวอา
นันท์มหิตล โดยมีกลุ่มทหารและพรรคการเมืองใช้กรณีสวรรคต
เป็นสื่อทำลายท่านปรีดี เพราะหากทำลายนายปรีดีได้ก็เท่ากับ
ทำลายพรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนูญได้ด้วย ซึ่งทั้งสอง
พรรคนี้ให้การสนับสนุนนายปรีดี

๓. อเมริกาและหน่วยสืบราชการลับ ซี.ไอ.เอ. ระแวงนาย
ปรีดีและขบวนการเสรีไทยจะเป็นแนวรวมของพรรคคอมมิวนิสต์
แห่งประเทศไทย จึงสนับสนุนให้มีการทำรัฐประหาร



บทส่งท้าย

มี บทบันทึกอยู่ชิ้นหนึ่งที่ให้ข้อคิดทางการเมืองในยุคสงครามโลกครั้งที่สอง จนถึงการทำรัฐประหารของจอมพล ป. ในปี ๒๔๙๐ จาก พล.อ.เนตร เขมะโยธิน ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่อยู่ในขบวนการเสรีไทย มีความบางตอนกล่าวไว้ว่า...

นิสัยของคนไทยนั้น มีคนเป็นอันมากชอบพูดกันว่า พวกเรามักจะลืมน่าย แต่ข้าพเจ้าหวังว่าเรื่องงานเสรีไทยนี้เราไม่ควรจะพากันลืมน่ายๆ เช่นกรณีอื่นๆ เพราะถ้าเราลืมน่ายนักแล้วต่อไปเมื่อประเทศของเราเข้าอับจนอีก ก็อาจจะหาผู้ที่ยอมเสียสละเช่นคราวที่แล้วได้ยากเต็มที

แม้ว่างานของขบวนการเสรีไทยจะมีผลดีแก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมดังกล่าวมาแล้ว แต่ผลกระทบของการผิดพลาดที่รัฐบาลของเราในตอนต้นสงครามได้กระทำไว้ ก็ยังเป็นรอยร้าวที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจของสัมพันธมิตรยากที่จะสมานให้คืนดีได้ เพราะฉะนั้น จึงเป็นธรรมดาเหลือเกินที่ประเทศไทยจะต้องยอมรับเงื่อนไข

ไขว้บังคับบางประการ เช่นที่ปรากฏอยู่ในสัญญาสมบรูณ์แบบซึ่งเรากระทำกับรัฐบาลอังกฤษเพื่อยุติสถานะสงครามต่อกัน สัญญาสมบรูณ์แบบฉบับนั้นได้กลายเป็นพันธผูกมัดประเทศไทยมานานปี กว่าอังกฤษจะยอมยกเลิกไปโดยเด็ดขาด แต่อย่างไรก็ดีนับว่าเป็นเงื่อนไขหรือพันธะที่เบาบางที่สุด ที่อังกฤษได้คิดบัญชีเอา กับเรา เมื่อเปรียบเทียบกับความผิดที่เราได้กระทำไปแล้ว ถ้าจะถือว่าสัญญาสมบรูณ์แบบ ระหว่างไทยกับอังกฤษเป็นอาญาโทษที่เราได้รับ ก็เป็นเพียงอาญาสถานเบาที่สุด ในฐานะที่เราเป็นประเทศสงครามกับเขา ทั้งนี้ก็เพราะประเทศไทยเปรียบเสมือนเด็กที่ตีมาแต่กำเนิด เมื่อกระทำผิดจึงเพียงแต่ถูกตีกัน ๒-๓ ที ก็แล้วกันไป ไม่ถึงกับถูกจองจำด้วยโซ่ตรวนเหมือนคนอื่นๆ

นี่คือผลงานของขบวนการเสรีไทย ที่ได้ช่วยให้ประเทศของเราอดพ้นจากภัยของการที่เป็นฝ่ายแพ้สงคราม ซึ่งเราควรจะจดจำไว้ชั่วกาลนานทีเดียว

เมื่อสถานการณ์ภายนอกประเทศได้ลุล่วงไปอย่างเป็นผลดีที่สุดเท่าที่สถานการณ์ในสมัยนั้นจะอำนวยให้ได้แล้ว ต่อآنไปก็เป็นปัญหาภายในที่เราจะต้องรีบแก้ไขกันต่อไป คราวนี้เป็นเรื่องของพวกคนไทยเราเอง ไม่เกี่ยวกับคนภายนอก เริ่มต้นด้วยการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ สำหรับสถานการณ์ของประเทศไทยในขณะนั้น ไม่มีใครเหมาะสมยิ่งไปกว่า ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หัว

หน้าเสรีไทยนอกประเทศ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเห็นอกเห็นใจในการเจรจากับนานาประเทศ เพื่อฟื้นฟูสัมพันธไมตรีซึ่งหยุดชะงักไปชั่วระยะหนึ่งได้ดีกว่าผู้อื่น แต่การจัดตั้งรัฐบาลในสมัยนั้น กล่าวกันว่า **นายปรีดี พนมยงค์** ได้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการคัดเลือกตัวรัฐมนตรี ฉะนั้นจึงไม่มีปัญหาอย่างใดที่คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช สมัยนั้น ย่อมจะมีพรรคพวกหรือผู้ร่วมงานของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นส่วนมาก หรือเกือบทั้งหมด เว้นแต่ **ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช** ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีคนเดียวเท่านั้น ที่มีได้เคยร่วมงานอย่างใกล้ชิดกับนายปรีดี พนมยงค์ มาก่อน

ในระยะต้นๆ คณะรัฐบาลนี้ก็พอจะไปด้วยกันได้ เพราะรัฐมนตรีเกือบทุกคนเคยร่วมงานเสรีไทยในระหว่างสงครามมาด้วยกันทั้งนั้น แม้ว่าฝ่ายหนึ่งจะทำงานอยู่นอกประเทศ อีกฝ่ายหนึ่งทำงานภายในประเทศ แต่ก็มีอุดมคติอย่างเดียวกัน อย่างไรก็ตามในระยะเวลาต่อมาการขัดแย้งกันก็เริ่มก่อตัวขึ้นทีละน้อยๆ และกลายเป็นสาเหตุใหญ่ถึงกับแตกแยกกันในที่สุด **ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช** เป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ในราว ๔ เดือนครึ่งก็ลาออก **นายควง อภัยวงศ์** ได้เป็นนายกรัฐมนตรีจัดตั้งรัฐบาล ต่อมาอีกไม่ถึง ๒ เดือน รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ก็ลาออกอีก เมื่อ ๒๓ มีนาคม ๒๔๘๙ **ส่วนนายปรีดี พนมยงค์** หลังจากได้ออกจากตำแหน่ง

แห่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จกลับมาประทับในประเทศไทยแล้ว ต่อมาได้เป็นนายกรัฐมนตรีแทนนายควง อภัยวงศ์ เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๔๘๙ โดยมีพรรคแนวรัฐธรรมนูญและพรรคสหชีพสนับสนุน

อะไรเป็นสาเหตุของการแตกแยกระหว่างบรรดาบุคคลสำคัญ ซึ่งเคยร่วมงานกอบกู้เอกราชของชาติหรือรับใช้ชาติมาด้วยกัน? อะไรที่อยู่เบื้องหลังการแตกแยกของบุคคลสำคัญเหล่านี้ ทั้งๆ ที่นายปรีดี พนมยงค์ กิติ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช กิติ นายควง อภัยวงศ์ กิติ ตลอดจนบุคคลสำคัญอื่นๆ อีกหลายคน ก็เคยร่วมงานเสรีไทยมาด้วยกันทั้งนั้น!

นี่คือปัญหาที่ข้าพเจ้าจะลองพยายามค้นคว้ามาเล่าสู่กันฟังต่อไป ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจในทางการเมืองภายในของเรา ไม่มากนักน้อย แต่ก่อนอื่นต้องขอออกตัวว่าข้อความต่อไปนี้ เป็นแต่เพียงข้อสันนิษฐานส่วนตัวของข้าพเจ้าเท่านั้น จึงอาจจะมีทั้งส่วนที่ถูกและผิดได้เท่าๆ กัน แต่อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าจะพยายามอย่างที่สุดที่จะให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

การแตกแยกระหว่างบุคคลชั้นผู้นำของขบวนการเสรีไทย มีสาเหตุมาจากความเป็นมาแต่ละคนเป็นมูลฐานที่สำคัญ

กล่าวคือยอมเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า นายปรีดี พนมยงค์ นั้น เป็นบุคคลสำคัญชั้นมันสมองของคณะก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งได้กระทำให้ระบอบการปกครองของประเทศไทยเปลี่ยนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ และก็เป็นที่ยอมรับกันว่า นายปรีดี พนมยงค์ เป็นตัวจักรกลสำคัญของคณะผู้ก่อการฯ ตลอดมา การเปลี่ยนการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นการพลิกแผ่นดินครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ทำให้กษัตริย์และพระราชวงศ์ได้รับความกระทบกระเทือนอย่างหนัก เพราะฉะนั้น ในสายตาของบุคคลสามัญทั่วไปจึงเห็นว่า คณะผู้ก่อการฯ กับพระราชวงศ์ ย่อมจะเข้ากันได้ไม่สนิทนัก และช่วยไม่ได้ที่บุคคลทั้งสองกลุ่มนี้ จะมีความหวาดระแวงในเจตนาของฝ่ายตรงกันข้ามอยู่ตลอดไป ก็เมื่อ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นผู้มิเชื่อสายมาจากพระราชวงศ์ ผู้หนึ่ง จึงหนีไม่พ้นที่จะต้องตกอยู่ในฐานะเช่นที่กล่าวมาแล้ว ประกอบกับ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นบุคคลที่จัดอยู่ในประเภทเป็นตัวของตัวเอง ไม่ใคร่จะยอมลงใครง่ายๆ ด้วยแล้ว การขัดแย้งกับบรรดารัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับนายปรีดี พนมยงค์ ย่อมจะเกิดขึ้นได้โดยง่าย

ได้กล่าวมาแล้วว่า คณะรัฐบาลของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช

ในสมัยนั้น รัฐมนตรีส่วนมากเป็นคนของนายปรีดี พนมยงค์ **ฉะนั้น อิทธิพลของนายปรีดี พนมยงค์ ย่อมจะค้ำคองนายกรัฐมนตรีอยู่ตลอดเวลา ยิ่งตัว ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เอง ในสมัยนั้นเป็นคนหน้าใหม่ในวงการเมืองของไทยด้วยแล้ว ก็ยังเป็นการแสดงว่า ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อยู่ในฐานะที่อึดอัดมากทีเดียว เพราะตัวเองเกือบเป็นหัวเดียวกระเทียมลีบในคณะรัฐบาลก็ได้ ข้าพเจ้าจำได้ว่า ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้เคยระบายความในใจออกมาครั้งหนึ่ง หลังจากที่ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วว่า ในระหว่างนั้นตนเองอยู่ในฐานะลำบากมาก คือถูกลูกน้องของนายปรีดี พนมยงค์ หักหลัง และถูกฝรั่งซึ่งตนมีหน้าที่เจรจาการเมืองด้วยหักหน้า จนทนอยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไปไม่ได้**

สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ **การที่คุณจำกัด พลังกูร เสรีไทย**ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ ส่งออกไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรในระหว่างสงครามและต้องเสียชีวิตในประเทศจีน ระหว่างกำลังทำงานสำคัญของชาตินั้น มีผู้เข้าใจกันว่า การที่จำกัดต้องประสบอุปสรรคนานาประการ และถูกเหนี่ยวรั้งไว้ในประเทศจีนเป็นเวลานาน ไม่สามารถจะเดินทางต่อไปยังประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ตามแผนการที่นายปรีดี “รัฐ” พนมยงค์ มอบหมายให้ล่องไปด้วยดีนั้น ก็เพราะ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งขณะนั้นเป็นหัวหน้าเสรีไทยนอกประเทศ มิได้ให้ความร่วมมือ

และช่วยเหลืออย่างเต็มที่ คล้ายๆ กับมีเลศนัยอะไรกันอยู่ เรื่องนี้ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความกินแหนงแคลงใจกันอยู่ระหว่าง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช กับนายปรีดี พนมยงค์ และพรรคพวกที่ดำเนินงานเสรีไทยในประเทศ จนกลายเป็นรอยร้าวที่สำคัญทำให้เกิดการระแวงสงสัยซึ่งกันและกันอยู่เรื่อยมา

แม้ในวงการภายในของเสรีไทยนอกประเทศ คือฝ่ายอังกฤษและฝ่ายอเมริกันก็เข้ากันไม่สนิทนัก เนื่องมาจากมูลฐานที่ประเทศมหาอำนาจฝ่ายสัมพันธมิตร คืออังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้อุปการะเสรีไทยสองกลุ่มนี้ ต่างก็กันทำกันเองและแก่งแย่งชิงดีกันอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน เลยทำให้เสรีไทยฝ่ายอังกฤษและฝ่ายอเมริกันพลอยเข้ากันไม่สนิทไปด้วย ทั้งๆ ที่บุคคลเหล่านั้นก็เป็นคนไทยเหมือนกัน

อย่าว่าแต่เสรีไทยที่มาจากคนละประเทศเลย แม้เสรีไทยซึ่งอยู่ร่วมประเทศเดียวกัน ก็ไม่มีใครจะลงรอยกัน ทางด้านอเมริกันแบ่งแยกเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายที่ออกมาปฏิบัติงานในประเทศจีนกับฝ่ายที่ปฏิบัติงานอยู่ในสหรัฐอเมริกา ทางด้านอังกฤษก็แบ่งแยกเป็นสองฝ่ายเช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าจะจดเว้นไม่ระบุชื่อบุคคลเหล่านั้น เพื่อมิให้เป็นการสะเทือนใจมากเกินไป แต่ที่นำมาเล่าตอนนี้ก็เพื่อจะชี้แจงให้เห็นว่า เพราะเหตุใดงานเสรีไทยจึงสลายตัวไปอย่างน่าเสียดาย และเพราะเหตุใดงานเสรีไทยจึงประสบอุปสรรค

นานาประการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อน

การแบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย และการกินแหนงแคลงใจ ในพวกเดียวกันนี้เอง ได้กลายเป็นเหตุใหญ่ ถึงกับมีการกล่าว หากันเองว่า อีกฝ่ายฉวยโอกาสกอบโกยและใช้เงินทองของชาติ ไปในทางที่มีขอบ และได้มีการตั้งกรรมการในสภาผู้แทนราษฎร ทำการสะสางตรวจสอบบัญชีการใช้จ่ายในระหว่างที่ดำเนินงานเสรี ไทยในสมัยต่อมา เมื่อเรื่องได้เลยเถิดมาถึงขนาดนี้แล้ว มิตรภาพ อันดีระหว่างบุคคลเหล่านั้น ซึ่งเคยรับใช้ชาติมาด้วยกันถึงกาล อวสาน และกลับกลายเป็นศัตรูต่อกันในทางการเมืองในที่สุด

สำหรับนายควง อภัยวงศ์ นั้น เคยมีความสัมพันธ์ทาง ส่วนตัวกับนายปรีดี พนมยงค์ อย่างสนิทสนมและแน่นแฟ้นตั้ง แต่สมัยที่เป็นนักเรียนด้วยกันในประเทศฝรั่งเศส และต่อมาก็ได้ ร่วมมือกันในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ประการสำคัญที่สุดก็คือ การที่นายควง อภัยวงศ์ ได้ เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรกในตอนปลายสงครามนั้น ก็เนื่องจาก ได้รับการสนับสนุนจากนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งสมัยนั้นยังดำรง ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แม้ว่านายควง อภัยวงศ์ จะมีได้มีชื่อเป็นหัวหน้าเสรีไทยเช่นผู้ใกล้ชิดกับ นายปรีดี พนม ยงค์ คนอื่นๆ ก็ดี แต่นายควง อภัยวงศ์ ก็เป็นบุคคลสำคัญยิ่ง คนหนึ่งที่ได้ช่วยให้งานเสรีไทยดำเนินไปโดยราบรื่น และมีผลดี

ต่อประเทศชาติเป็นอย่างมาก ครั้นแล้วนายควง อภัยวงศ์ ก็มีอันเป็นไปต้องแตกแยกกับนายปรีดี พนมยงค์ เช่นเดียวกับ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เพราะต้องตกอยู่ในฐานะอย่างเดียวกัน นอกจากนั้นพื้นฐานดั้งเดิม และอุดมคติในทางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ก็แตกต่างกับนายปรีดี พนมยงค์ นายควง อภัยวงศ์ เป็นลูกเจ้าพระยา แต่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นลูกคนธรรมดาสามัญ นายควง อภัยวงศ์ นิยมชมชอบและประกาศตัวเองอยู่เสมอว่าเป็นเสรีนิยม ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ ดูเหมือนจะหนักไปทางสังคมนิยม การแตกแยกที่สำคัญที่สุดระหว่างบุคคลทั้งสองนี้ได้เกิดขึ้นเมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ได้แสดงออกมาอย่างเปิดเผยว่าสนับสนุนบุคคลอื่นเป็นคู่แข่งขันกับนายควง อภัยวงศ์ เพื่อเป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยหนึ่งหลังสงคราม ทั้งๆ ที่นายควง อภัยวงศ์ เคยได้รับความสนับสนุนจากนายปรีดี พนมยงค์ ตลอดมา การกินแหนงแคลงใจซึ่งเคยมีอยู่แล้วก็ทวีขึ้น จนต่างฝ่ายต่างแยกไปตั้งพรรคการเมืองของตนต่อสู้กันทางการเมืองตราบเท่าทุกวันนี้

ในสายตาของสามัญชนนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้ดำเนินงานทางการเมืองผิดพลาดเป็นอย่างมาก ที่ไม่สามารถควบคุมพวกพ้องและลูกศิษย์ใกล้ชิดบางคนที่ฉวยโอกาสสร้างความร่ำรวยบนกองทุกข์ของประชาชน เฉพาะอย่างยิ่งในการส่งข้าวออกนอก

ประเทศ จนเป็นเหตุให้เกิดการขาดแคลนขึ้นในประเทศ ถึงขนาดที่รัฐบาลต้องใช้บัตรปันส่วนข้าว

ข้อบกพร่องของนายปรีดี พนมยงค์ อีกประการหนึ่งก็คือ นายปรีดี พนมยงค์ ขาดการสนับสนุนจาก “กองทัพ” ซึ่งเป็นกำลังสำคัญที่สุดในการรักษาความสงบภายในประเทศ อันที่จริงเรื่องนี้จะนับว่าเป็นความบกพร่องของนายปรีดี พนมยงค์ ก็ไม่ถนัดนัก นายปรีดี พนมยงค์ อาจจะมีอุดมการณ์หรืออาจเป็นนักประชาธิปไตยที่ก้าวหน้าเกินไป จนลืมความเป็นจริงว่า เมืองไทยนั้นแม้จะได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาจนถึงสมัยนั้น (พ.ศ. ๒๔๙๐) รวม ๑๕ ปีแล้วก็ดี แต่เราก็เป็นประชาธิปไตยชนิดที่เรียกกันว่า “สุกๆ ดิบๆ” เฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศต้องผ่านพ้นภัยสงครามมาสดๆ ร้อนๆ อาณาประชาราษฎร์ยังอยู่ในภาวะอดอยากขาดแคลน สำหรับทหารนั้นในระหว่างสงครามก็ต้องทำงานอย่างหนักในการป้องกันประเทศและเสียสละมาแล้ว ครั้นสงครามยุติลงก็ไม่ได้ได้รับความเหลียวแล และทะนุบำรุงเท่าที่ควร ข้าราชการเวลานั้นยังถูก “เสรีไทย” บางคนดูหมิ่นเหยียดหยามอีกด้วย ความน้อยใจที่มีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ก็เลยกลายเป็นขี้ใจหนักขึ้น เมื่อถูกยุแหย่หรือชักชวนก็ฮึดขึ้นมา ประจวบกับเกิด “กรณีสวรรคต” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอาณันทมหิดลขึ้น และรัฐบาลสมัยนั้นมิได้คลี่คลายให้ชาวสะอวดจนเป็นที่พอใจของประชาชน

เหตุร้ายในแผ่นดินก็เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ นั่นคือ “รัฐประหาร” คำว่ารัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์สนับสนุนอยู่ มีอันเป็นให้นายปรีดี พนมยงค์ ต้องลี้ภัยออกไปอยู่ในต่างประเทศตราบเท่าทุกวันนี้ หลังจากที่ยุทธการโลกได้ยุติลงเพียง ๒ ปีเท่านั้น

รัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เป็นผลสำเร็จก็เนื่องด้วยผู้ที่เคยรับใช้ชาติมาด้วยกันเกิดแตกแยกกันดังกล่าวข้างต้นเป็นมูลเหตุ จนทำให้ฐานะในทางการเมืองของกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ อ่อนกำลังลง ในขณะที่เดียวกันผู้ที่ไม่พอใจในการกระทำของรัฐบาลซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์ สนับสนุนอยู่ก็เพิ่มจำนวนขึ้นทั้งในด้านการเมืองและกลุ่มผู้ถืออาวุธ

